

APHRODISIAS 2019

SONUÇ RAPORU

APHRODISIAS 2019

SONUÇ RAPORU

Aphrodisias'taki 2019 yılı çalışmaları Bazilika, Güney Agora ve Tetrapylon Caddesi'nde sürdürülen ve farklı bölümlerden oluşan projelere odaklanmıştır (Res.1-2). Bunların yanı sıra çeşitli koruma, araştırma ve yayın çalışmalarına devam edilmiştir. Araştırma ve kazı ekibi 1 Temmuz – 2 Eylül arasında çalışırken konservasyon ekibi 24 Mayıs – 6 Ekim arası çalışmıştır. Türkiye, İngiltere ve ABD'den hem uzman hem öğrenci olmak üzere toplam 76 arkeolog, mimar, konservatör, epigraf, fotoğrafçı ve nümizmat çalışmalara katılmıştır. 2019 sezonunda 65 kazı işçisi, 24 konservasyon işçisi olmak üzere 89 yerel işçi işe alınmıştır. Bakanlık temsilciliği görevini Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden Melek Yıldızlıturun ve aynı müzeden Mehmet Sevim üstlenmiştir.

1. BAZİLİKA (Res. 3-18)

Bazilika'nın ön cephesinde başlatılan araştırma, kazı ve restorasyon projesi için çalışmalara devam edilmiştir (Res. 3-4). 2017'de hazırlanan bir proje ile ön cephenin ne kadarının restore edilebileceği ve ön cephe panellerinin üzerine yazılmış olan Diocletianus'un Tavan Fiyatlar Fermanı'nın ziyaretçiye nasıl sunulabileceğine dair bir ön araştırma yapılmıştır. 2018 yılında ön cephenin korunagelen mimari elemanları üzerine çalışmalar başlamış, yapının ön tarafında ve içinde kazılmamış olan bazı alanlar kazılmıştır. 2019 yılında yapının iç ve dış tarafında kazılara devam edilmiş, iç mekanın zemini ve mozaiklerinin konservasyonu yapılmış ve tüm zemin korunduğu haliyle tam olarak belgelenmiştir. Ayrıca, yapının önünde yer alan kolosal sütunların onarımı ve anasylosisi konusunda önemli adımlar atılmıştır.

Mimari üzerine yapılan konservasyon Gerhard Paul ve Thomas Kaefler yönetiminde, mozaikler ve mermer zemin konservasyonu ise Francesca Guiducci yönetiminde Aslan Çakır, Hanife Durak, İslim Görür, Selma Güneşyüz, Abubekir Karakeçi ve Natasha Kung'dan oluşan bir ekip tarafından yapılmıştır. Arkeolojik çalışmalar ise Ine Jacobs ve Miranda Gronow yönetiminde Alexandra Nordin, İlayda Ötgün, Naz Yakar, Yaşar Demiröz, Özge Bayhan, Sümeyra Ekinci, Elodie Powell ve Hannah Watkins tarafından icra edilmiştir. Bu çalışmalar Sayın Murat Ülker ve pladis tarafından finanse edilmiştir.

Kazılar. Bazilika'nın kuzeydoğusunda, dış tarafında gerçekleştirilen kazıların (Açma BSAg 19.1) amacı Palmiye Parkı'ndaki havuz ile Bazilika'nın ön cephesi arasındaki ilişkiyi anlamak, yapının ön tarafını tam olarak ortaya çıkarmak ve alanı ziyaretçi girişine uygun hale getirmek için burada bulunan toprak yığınının bir kısmını kaldırmaktır (Res. 4-5). BSAg 18.1'in hemen doğusunda 17 x 20 m.'lik bir açma açılmıştır. Buradaki kazılarda Bazilika ve havuz arasındaki alanda geç antik çağın yürüme seviyesine kadar inilmiştir. Burada da, hemen yanında yer alan ve 2018'de açılan açmadakilerle aynı ana safhalarla karşılaşılmıştır. Geç antik çağ seviyesinin üzerinde yaklaşık 20 cm kalınlığında boş bir alüvyal dolgu yer alır ve bu dolgunun üzerinde güney stoa'nın yıkıntısı bulunur. Bu yıkıntı tabakası, içinde oldukça fazla miktarda seramik ve moloz bulunan yoğun alüvyal bir dolgudur. 2018'de olduğu gibi, geç antik çağ seviyesi ile ilk alüvyal dolgu tabasının arasında 5. yüzyılın sonlarına ait sikkeler ele geçmiştir. Açmanın güneydoğu köşesine yakın bir noktada ele geçen ve başta ağaç dikim çukuru olduğu düşünülen çukurun aslında taştan örülmüş bir kuyu olduğu anlaşılmıştır (derinlik en az 1.40 m). Buluntular arasında güney stoa'nın sütunlu mimari elemanları ve olaslıkla Bazilika'nın birinci katına ait mimari elemanlar vardır. Açmanın, vinç geçişi için doğuya doğru 7x7 m genişletildiği alanda, Bazilika'ya ait birçok mimari elemanın Geç

Osmanlı dönemine ait yöresel karakterde bir duvarın yapımında kullanıldığı gözlenmiştir. Bu elemanlar arasında iç mekan tympanonuna ait bir kabartma parçası, maske ve girland friz bloğuna ait parçalar ve iç mekan sütunlarının üzerinde bulunan yazıtlı arşitrava ait bir parça yer alır (I 19.05). Bazilika yakınlarında ele geçen bazı yüzey buluntuları arasında Diokletianus Fiyat Fermanı'na ait parçalar da vardır (inv. 19-08, 19-104).

Bazilika'nın iç mekanında yapılan tüm kazıları kapsayan açmaya BSAg 19.2 ismi verilmiştir. Kuzeydoğu köşede zemin seviyesinden, daha önce kazılmış olan Bazilika temellerinin seviyesine kadar olan toprak düzgün dikey bir profil verir hale getirilmiştir (Res. 3). Kuzeybatıda Bazilika'ya sonradan eklenmiş olan odanın duvarları derzlenmiş ve kireç harcı uygulamasından önce yapılan temizlik çalışmaları sırasında duvarın örgüsü içerisinde tam korunmuş cam bir şişe ele geçmiştir (Res. 6a-b).

Batı koridorda yapılan temizlik çalışmaları sırasında, 1970'lerde oluşturulan modern dolgunun direk mozaik üzerine oturduğu gözlenmiştir. Doğu koridorun en kuzey bölümünde ise mozaik tabanın çok zarar gördüğü anlaşılmıştır – geçmişte kazısı yapılarak ortaya çıkarılmış olan mozaiklerin korunan parçalarının etrafı o dönemde modern betonla çerçevelenmiştir. Tesseralar toprağın içinde serbest halde ele geçmiştir. Mozaığın kurtarılabilmesi için yapılabilecek işlemler çok kısıtlıdır. 1970'lerde kazılan bu alanın güneyinde, 2018 ve 2019 yılında yapılan çalışmalarda çok yoğun bir çatı kiremidi yıkıntısı seviyesi ile karşılaşmıştır. Bu yıkıntı, hemen altındaki mozaığın korunmasını sağlamıştır. Kazısı yeni yapılan doğu koridorunun sınırları ilginç motiflerle belirlenmiştir. Bunların arasında 2018 yılında ortaya çıkarılan koruyucu (?) göz ve örgü duvar motifi, 2019 yılında açığa çıkarılan kalkan ve balta, kalkan ve mızrak ve altın renginde ilginç bir kutu motifidir (Res. 7a-d). Mozaikler 1988 yılında batı koridorda ortaya çıkarılan bir yazıt sayesinde tarihlenebilmektedir. Bu yazıya göre 'bu çalışmayı' (yani bu mozaığın yapımını) Vali Flavius Constantinus üstlenmiştir. Bu valinin aktif olduğu dönem MS 350'lerin sonlarına kesin olarak tarihlenebilmektedir.

Bazilika'nın doğu duvarına bitişik bir açma daha açılmıştır (Res. 8). Bu açmanın amacı Diokletianus Fiyat Fermanı metninin sergileneceği modern çelik panoların konumlarını tespit etmek ve zeminin sabitliğini anlamaktır. Burada ortaya çıkan ana unsur Bazilika'ya paralel olarak kuzey-güney doğrultulu inşa edilmiş büyük boyutlu bir tahliye kanalıdır. Bu kanal, yapının doğu tarafına bitişik şekilde duran payandalara dayanan dikey borudan gelen suyu topluyordu. Payandalar Bazilika'nın yapısına bağlı unsurlar değildir ve payandaların temelleri, kanalın üstünü kapatanlarla aynı tip şist levhalardan oluşturulmuştur. Buna göre payandaların yapıyı desteklemek için ve çatıdan gelen suyu aktarmak için inşa edildikleri söylenebilir. Kanal, payanda ve dikey borular tek bir inşa programının unsurlarıdır. Kanalın üzerinde, içinde kiremit ve moloz bulunan kil dolgu ele geçmiştir. Buna göre Bazilika'nın dışındaki zemin seviyesi yapının yıkılmasından önce bilinçli olarak yükseltilmiştir. Buradaki buluntuların arasında graffitolu bir seramik parçası (inv.19-151), Bazilika'nın üst katındaki iç sütunlara ait Korinthizan (Korinth stili benzeri) palmiye başlık ve tam korunmuş bir Roma dönemi kandili vardır (inv. 19-18, Res. 9).

Mozaik ve taban konservasyonu. 2018 yılında Bazilika'nın kuzey ucunda başlatılan büyük çaplı mermer ve mozaik taban konservasyon ve belgeleme çalışmalarına devam edilmiştir (Res. 10-13). Vestibülün kuzeybatı kısmındaki mermer karo döşeli tabanın konservasyonu 2018 yılında tamamlanmıştır. 2019'da tabanın kuzeydoğu bölümü yeni bir kireç harcı yatağına yerleştirilmiştir. Çerçevesini oluşturan çok kırıklı mermer karoların her biri yeniden yerine yerleştirilmeden önce konservasyon işlemlerinden geçirilmiş ve epoksi ile onarım

görmüştür (bu işlem Aslan Çakır tarafından yapılmıştır) (Res. 10). Korunagelen baklava formu şist karolar da yeniden yerleştirilmiş, lacunalar (aralıklar) doldurulmuş, tüm birleşim noktaları kireç harçıyla derzlenmiştir. Vestibülün merkezindeki tabanın %85'indeki karolar kaldırılmış, temizlenmiş ve yeniden yerine yerleştirilerek kireç harcıyla derzlenmiştir.

Mozaik konservasyonu: batı koridor (Res. 11). Yapının yan koridorlarında, yaklaşık 120 metre karelik bir alanı kaplayan kötü korunmuş durumdaki çok parçalı mozaiklerin kapsamlı konservasyonu yapılmıştır. Batı koridorun mozaik tabanı oldukça kötü korunmuş durumdaydı; parçalar yalnızca toprakla birbirini tutuyordu ve bitki köklerinden çok ciddi zarar görmüşlerdi. Başlangıç niteliğindeki temizlik ve kenar düzleme çalışmaları sonrasında daha detaylı temizlik yapılabilmiş, ortaya çıkan çatlaklar harç ile doldurulabilmiştir. Bunun sonrasında geçici önlem olarak yapılmış olan kenar düzlemeleri kaldırılmış ve bunların yerine kalıcı kireç harcı çerçeveler yapılmıştır. Küçük lacunalar (boşluklar) parçalı görünümü azaltmak için kireç harcı ile doldurulmuştur. Daha büyük alanlar ham arkeolojik görünümüleriyle, *rudus* ve *cocciapesto nucleus* açıkta olacak şekilde korunmuşlardır. Mozaik üzerinde kireç ve kir tabakasının çok yoğun olduğu yerlerde çok hafif renklendirme yapılmıştır ve bazı yuvarlak yerler ve *rudus*un eksik olduğu, darbe sonucu oluşan delikler temizlenmiş ve boşluk doldurma harcı ve tuğla tozuyla doldurulmuştur. Pembe görüntü kısa zaman içinde grileşerek doğal görünüm kazanacaktır.

Mozaik konservasyonu: doğu koridor (Res. 12-13). Doğu koridorun mozaik tabanı temizlenmiş, su ile fırçalanmış ve kenarlar kireç harcı ile düzeltilmiştir. Büyük köklerden zarar gören mozaiklerin üzerleri bezle örtülerek korunmaya alınmış ve alttan gelen kökleri çıkarmak üzere kısmen yerlerinden kaldırılmışlardır. Boşluk doldurma harçları yenilenmiş ve boşta duran tesseralar yeni harç içerisine yerleştirilmişlerdir. Tesseralar cımbızla kaldırılmış, kum dolu bir tepsiye yerleştirilmiş ve orijinal yerlerine geri konmuşlardır. Küçük eksikleri olan alanlar, yeri belli olmayan antik tesseralarla doldurulmuştur. Nucleustaki bazı küçük lacunalar da doldurulmuştur. Son kazılan yerlerde *nucleus* iyi korunmuş durumdadır. Zaman kısıtlaması nedeniyle tüm sert takabalanmalar temizlenememiştir. Mozaik konservasyonunun ana amacı harcını yitirmiş alanları sağlamlaştırmak, alanı bitki köklerinden ve yükseltilerden arındırmak, tabanın detaylı arkeolojik belgelemesini yapmak ve mozaığın durumunu, sezon sonunda yeniden örtülmesine izin verecek kadar sabitlemektir.

Belgeleme ve örtü. Boşluk doldurma ve tessera yerleştirme gibi tüm müdahalelerin yanı sıra, geleceği riskli olan bölgeler detaylı alan planları üzerinde belirtilmiştir. İşlemler adım adım drone fotoğraflarıyla belgelenmiş, çalışmaların bitimindeki final fotoğrafları ise Gücügür Görkay tarafından yüksek çözünürlüklü fotoğraf makinesiyle vinçten çekilmiştir. Her iki koridor da su geçirmez ve 'nefes alabilen' polypropilen kumaş (Delta Vent N©) ile örtülmüştür. Bu kumaş kışı geçirmek üzere kum torbalarıyla sabitlenmiş ve sonra yaklaşık 5 cm kalınlığında toprak ile örtülmüştür.

Architectural restoration. 2019 sezonunun başında Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan Bazilika'nın anastylosis projesi için gerekli tüm izinler alınmıştır. Hedefler şunlardır: (1) Bazilika'nın kuzey ön tarafının tüm arkeoloji ve mimarisinin konservasyonunu yapmak, (2) yapının görkemli kuzey giriş cephesinin ve hemen arkasındaki Vestibülün sütunlu mimarisinden korunan parçaları doğru ve orijinal yerlerine yerleştirmek, ve (3) yapının kuzey cephesiyle birleşen batı ve doğu duvarlarının üzerine Diokletianus Fiyat Fermanı'nı anlatan modern sergi panoları yerleştirmek.

Çalışmalar 2019'da şu şekilde ilerlemiştir: Yapının in-situ haldeki yükseltilmiş ön tarafı ile sığ basamaklı podyumu ve merdivenleri temizlenmiş ve sağlamlaştırılmıştır. (Res. 14a-b). Bazı basamakların yerlerinden kaldırılması ve onarılmaları gerekmiştir. Bazilika'nın kuzey tarafında, doğu ve batısındaki odaların duvarları da tamir edilmiş ve kireç harcıyla derzlenmiştir (Res. 6). Fiyat Fermanı panolarının tam olarak nereye yerleştirileceklerini belirlemek üzere yapının doğusundaki dar sokak kazılmıştır (bkz. kazılar bölümü). Projenin bir parçası olarak, yapıyı kesen doğu-batı aksındaki turist güzergahı kaldırılmıştır. Yapının cephe ve Vestibül sütunlarını bulmak, bir araya getirmek ve çizmek oldukça uzun soluklu bir çalışma yapılmıştır. Kaide, sütun ve sütun başlıklarının tüm parçaları mermer atölyesine (Mavi Depo) götürülmüş, orada onarılmış, dübelenmiş ve paslanmaz çelik eklemeler ve yapay taş dolgularla yapıştirilmiştir. Yapay taşın uygulandığı yerler daha sonra James Wheeler tarafından el ile yontulmuştur (Res. 15a). Bu yapay taş eklemeler iç tarafta kalan paslanmaz çelik dübellerden oluşan küçük 'kafesler' ile sabitlenmişlerdir. Eksik sütun kaideleri ve bir adet sütun tamburu da yapay taştan yapılmıştır. Yapay taş tarafımızdan hazırlanan bir mazlemedir ve kum, beyaz çimento ve primal (Orgal 750)'den oluşur. Dübellerin sabitlenmesi için Hilti HIT-RE 500 kullanılmıştır.

Ön cephe ve Vestibüle ait her bir devasa sütun (Y: yakl. 5.30 cm) üç adet tamburdan oluşur (Res. 15b) – aslında bunlar birleşik iki yarım sütun görünümündedir – yani iki tarafına birer yarım sütun yapıştirilmiş kalın dikdörtgen payanda kesitine sahiptirler. Vestibül stylobatının yeniden sütun taşımaya uygun olup olmadığı konusunda çok detaylı incelemeler yapılmıştır. Ardından sütun tamburlarının her biri deneme-yanılma yöntemiyle orijinal yerine yerleştirilmiştir. Sezon sonunda Vestibüle ait dört sütun orijinal yerlerinde ayağa kaldırılmıştır ve antik kentte yepyeni bir odak noktası haline gelmişlerdir (Res. 16-18).

2. GÜNEY AGORA – PALMIYE PARKI (Res. 19-24)

2017 yılında kazıların tamamlanmasıyla Mica ve Ahmet Erteğün Güney Agora havuz projesi ana amacına ulaşmıştır. Güney Agora'da – ya da geç antik çağa ait bir yazıtta geçen ismini anacak olursak 'Palmiye Parkı'nda yapılan çalışmalar, 2018 yılındaki gibi konservasyon ve yayın odaklı olmuştur. Konservasyon çalışmalarının sponsorluğunu Sayın Ömer Koç ve Geyre Vakfı üstlenmiştir.

Yayın. Monograf için projede görev alan 16 araştırmacının hazırladığı tüm makaleler tamamlanmıştır. Metinlerin düzenlenmesi ve plan ile resimler üzerinde son rötüşler monografin iki editöründen biri olan Andrew Wilson tarafından alanda, diğer editör Ben Russell tarafından da uzaktan yapılmıştır.

Konservasyon. Havuz konservasyon projesinin ana amacı, havuzun hassas mermer çerçevesinin konservasyonunu yapmak ve durumunu sabit hale getirmektir (Res. 19). 2019 yılındaki çalışmalar dikey osthostat levhaları, yatay ayak levhaları ve bunun arkasında ağır oturma bloklarından oluşan iç duvar üzerine yoğunlaşmıştır. Oturma basamakları çoğunlukla iyi korunmuş durumdayken ayak levhaları ve orthostatlar dış etkenlere daha fazla maruz kaldıkları için korunma durumları daha kötüdür. Blokların kaldırılabilmesi için iki adet hareketli iskele teçhizatı kullanarak havuzun iki uzun kenarında çalışılmıştır. (Res. 20). Çalışmalar Hikmet Apaydın, Thomas Kaefer ve Joanna Skwiercz yönetiminde yapılmıştır.

Yeniden yerlerine yerleştirilen taşlar için düz bir yüzey hazırlamak üzere destek duvarları temizlenmiş ve derzlenmiştir. Oturma blokları ve ayak levhaları kaldırılmış, gerektiği şekilde onarılmış ve yeniden yerlerine yerleştirilmiştir (Res. 21-23). 2018'de 65, 2019'da ise yaklaşık

90 blok onarılıp yeniden yerleştirilmiştir (Res. 24). Bu çalışmalar için Hilti epoksi yapıştırıcı (Hilti HIT-II), denizcilik A4 sınıfı paslanmaz gijon dübeller kullanılmıştır. Dübellerin çapları 8-12 cm arasında, uzunlukları ise 15-20 cm arasında değişiklik gösterir. Çok nadir durumlarda 30 cm'likler de kullanılmıştır. Aynı Hilti reçinesi kırıkları yapıştırmak için de kullanılmıştır. Çok parçalı kırığa sahip bazı taş levhalar, paraloid tabakası üzerine sürülen reçinenin üzerine polyester bir meş (fiberglas-cam elyafı) iliştirilmesiyle tümlenmiştir. Dübel deliklerinin büyük çoğunluğu kuru delme yöntemiyle, bazı hassas taşlar ise ıslak delme yöntemiyle delinmiştir. Mermerlerin aralarındaki boşluklar, 2-3 hafta boyunca nemli tutulan hidrolik kireç harcı ile doldurulmuştur. 2019'da büyük ilerleme kaydedilmiştir (Res. 24).

3. TETRAPYLON CADDESİ (Res. 25-55)

Cadde, Tetrapylon'dan kuzey-güney doğrultusunda Tiyatro'ya doğru uzanmaktadır (Res. 25). 2008'de başlayan kazıların hedefleri, kentin ana arterlerinden birini incelemek, kentin geç antik çağ, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı tarihini aydınlatmak ve neticede bu ana caddeyi ziyarete açmaktır. 2019 çalışmaları cadde boyunca birçok alana odaklanmıştır. Bu alanlar güneyden kuzeye doğru şöyledir: (a) Sebasteion'un güneyindeki kazılar, (b) Sebasteion'un kuzeyindeki kazılar, (c) Nişli Yapı'nın kuzeyindeki kazılar, (d) doğu revak kazısı, (e) sokak döşemesinin altında ve doğu revağın içindeki sondajlar. Kazılar Ine Jacobs yönetiminde Ceren Ak, Alis Altinel, Duru Yağmur Başaran, Özge Bayhan, Yaşar Demiröz, Merve Günel, Eric Hensley, Brandon McDonald, Greg Morton, Alexandra Nordin, Mehmet Tarık Öztürk, Elodie Powell, and Hannah Watkins, Ozan Yıldırım'ın katkılarıyla gerçekleşmiştir. Cadde projesi Aygaz, Headley Trust, the Friends of Aphrodisias Trust in London, the Malcolm Hewitt Wiener Foundation ve Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü tarafından desteklenmiştir.

(a) *Sebasteion'un güneyindeki kazılar (SAve)* (Res. 26-32)

Caddenin, 2019 yılında Sebasteion'un güneyinde kalan kısmı için konulan hedefler şunlardır: cadde döşemesinin üzerinde yatmakta olan olağanüstü deprem yıkıntısının belgelemesini ve kazısını tamamlamak, Güney Agora / Palmiye Parkı ile cadde arasında hem Roma döneminde hem geç antik çağda nasıl bağlantı olduğunu anlamak ve 2016-2017 yılları arasında ortaya çıkarılan Selçuklu Hamamı'nın araştırmasını tamamlamaktır.

Cadde döşemesi ve Palmiye Parkı arasındaki bağlantı. Selçuklu Hamamı'nın güneyindeki kazılarda Agora Kapısı içinden geçen kuzey tünel ile cadde arasındaki bağlantı açığa çıkarılmıştır (Res. 26-28). 1975 yılında açılan bir açma yeniden kazılmış, tam belgelemesi yapılmış ve orijinal stratigrafiyi anlama hedefiyle ilerlenmiştir. Burada MS 1. yüzyıldan MS 7. yüzyıla kadar görülen çeşitli safhalar ve alandaki yerleşim tabakaları hakkında bazı önemli bilgiler edinilmiştir. Alandaki en erken kalıntı, MS 2. yüzyılın ortalarında üzerine Agora Kapısı inşa edilen döşeme ve 3 m derliğindeki bir rögarın altında bulunan ve MS 6. yüzyıl caddesine dahil edilen doğu-batı doğrultulu bir kanaldır. Bu kalıntılar, doğuda Cryptoporticus Evi'nden başlayıp batıda Agora Kapısı tünelinin sonuna ulaşan bir kesit çizimiyle bir arada ele alındıkları zaman Roma İmparatorluk Dönemi caddesinin deniz seviyesinden yaklaşık 516.5 m yüksekliğinde olduğuna işaret etmektedir.

Cadde seviyesi ilk defa MS 400 yılı civarında deniz seviyesinden yaklaşık 517.85 m.ye gelecek şekilde bir hayli yükseltilmiştir (135 cm kadar). Cadde, Agora Kapısı'nın doğusunda, devasa bir moloz teras üzerine yerleştirilmiştir. Buna entegre edilen bir sel kanalı yağmur suyunu güneye doğru, Sebasteion'un önündeki daha alçak olan alana ve Agora Kapısı tünelinin doğusundaki bakım kuyusuna doğru taşımıştır (Res. 29). Burada su, daraltılarak batıya, muhtemelen Güney Agora / Palmiye Parkı'na doğru ilerleyen seramik künkün içine

aktarılmıştır. Bu dönemde döşeli ve basamaklı bir rampa ile caddeden aşağı Palmiye Parkı'na ulaşılmaktaydı. Bundan sonra cadde bir kez daha 1 metreden fazla yükseltilmiştir. Cadde döşemesinin her iki yanında yapılan sondajlar sayesinde bugün görünür durumda olan döşeme taşlarının yaklaşık MS 500'de yerleştirildiği anlaşılmıştır. Bu taşlar yaklaşık 20 metrelik bir uzunluk boyunca açığa çıkarılmışlardır (Res. 32). Tek bir taş ocağından yeni çıkarılmış yerel mavi-gri mermerden yapılmış bu döşeli yol yaklaşık 8 m genişliğindedir ve döşemeleri doğu revağın stylobatıyla birleşir.

Alanda bulunan sikkelere göre MS 616/617 yılında veya hemen sonrasında yaşandığı bilinen büyük bir deprem ana caddenin yıkılmasına sebebiyet vermiştir. 2019'daki kazılar, bu 7. yüzyıl faciasından önce caddede büyük çaplı bir müdahale daha yapıldığını göstermiştir. Bu safhada, caddenin doğu ve batı yanından ikişer metre genişliğinde şeritler açmak üzere döşeme taşlarının kaldırıldığı ve döşeli yolun dört metre olacak şekilde daraltıldığı ortaya konmuştur (Res. 32). Palmiye Parkı'ndan gelen ve yaklaşık MS 500 yılında daha dik bir yokuşa dönüştürülen rampa bir dönüşüm daha geçirerek bu sefer ezilmiş topraktan yapılmış ve güney tarafı harçlı moloz duvar ile sınırlandırılmış bir yokuş haline getirilmiştir (Res. 28). Burada, Justinianus döneminde Nicomedia'da basılmış bir sikke ele geçmiştir. Bu sikke, buradaki büyük çaplı değişikliklerin MS 6. yüzyıl ortaları veya hemen sonrasına tarihlenmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Selçuklu Hamamı. Beylikler döneminde Selçuklu Hamamı'nın orijinal yapısının batısına soyunma odası olarak kullanılan ek bir oda yapılmıştır (Res. 32). Bu oda, Beylikler döneminden Klasik Osmanlı dönemine geçişte genişletilmiş ve ardından yıllarca bu şekilde kullanılmıştır. Daha sonraları yapının doğu tarafına yine soyunma odası olarak kullanılmış bir ek oda daha yapılmış ve yapı bundan sonra konuta dönüştürülmüştür. Beylik dönemi soyunma odasının kalıntıları altında hamamın inşaatı sırasında kullanılmış olan bir harç karma teknesi bulunmuştur.

Buluntular. Caddenin bu tarafındaki bazı önemli buluntular arasında şunlar vardır: murex kabuğu (inv. 19-52), Agora Kapısının doğusundaki kanalın rögarında büyük boyutlu bir çıplak erkek heykeline ait sol üst bacak parçası (inv. 19-88, Res. 29 ve 30a), patera taşıyan bir heykele ait el parçası (inv. 19-74, Res. 30b), caduceus, asa (?) ve fener veya ağaç (?) dahil çeşitli pagan sembollerle bezenmiş gizemli mermer obje (inv. 19-17, Res. 31).

Sebasteion Propylon. Sebasteion'un Propylonu önünden geçen büyük kanal 2018'de kazılmıştı. Kanal ve etrafındaki cadde 2019'da tamamen temizlenmiş ve yeni orthofotolarla belgelenmiştir (Res. 33-34).

(b) Sebasteion Propylonu'nun kuzeyindeki kazılar (NAve 19.1) (Res. 35-46)

Nişli Yapı'nın hemen güneyindeki alanda önceki yılın kazıları esnasında 15x3,5 m'lik bir alan kazılmadan bırakılmıştı. Bu alandaki en göze çarpan unsur bir Geyre evine dahil edilen Roma dönemine ait mermer bir kapıdır (Res. 36-37). 2018'deki kazılarda Nişli Yapı'nın batı ve güneyinde bir hamam yapısı olduğu ortaya konmuştu. Buradaki mermer kapının da bu hamama ait olduğu düşünülmektedir. 2019 yılında burada yapılan kazılardaki hedef cadde döşemelerine ulaşmak, kapıyı tam olarak ortaya çıkarmak ve bu alanın MS 6. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar olan gelişimini daha iyi anlamaktır. İlk olarak ortaya konan bilgi kapının hamama ait olmadığıdır. Hamamın doğu duvarının yalnızca 18 cm kalınlığında olduğu, küçük tonozlu bir açıklıkla hypocausta ulaşıldığı ve bunun hemen üzerinde merkezde mermer kaplı bir havuz olduğu anlaşılmıştır (Res. 39-40). Mermer kapı ise hamamın güneyine bitişik diğer bir yapıya aittir. Hamamın doğu duvarının temellerine ulaşılmasa da görelî tarihlendirmeye

göre inşası için MS 400'ler gibi bir tarih önerilebilir (ayrıca bkz. aşağıda Bölüm c).

Kapı caddenin MS 6. yüzyıl safhası boyunca, kullanılmıştır. Bu dönemde yeni 6. yüzyıl döşemesinin seviyesine bir kapı eşiği yerleştirilmiştir. Yıkıntısı cadde döşemesinin üzerinde bulunan (Res. 38) doğu revağın yıkılmasından sonra daha yüksek bir seviyeye bir kapı eşiği daha konulmuştur. Buna göre kapının batısındaki alan, genelde çok az buluntusu olması sebebiyle 'Karanlık Çağlar' olarak bilinen MS 7. – 9. yüzyıllar arasında kullanılmış olmalıdır. Kapı, hemen önüne 'Bizans Yolu' olarak bilinen yolun inşa edildiği Orta Bizans döneminde de kullanılmış olmalıdır. Bu yol önceki kazı sezonlarında da kazılmıştır ve taş ve tuğla parçalarıyla dolu sert, çok sıkıştırılmış yüzeyi sayesinde kolayca ayırt edilebilir. Yüzyıllar boyunca cadde duvarının arkasındaki yerleşim tabakalarında görülen yavaş seviye yükselişi hemen önündeki cadde yüzeylerinde de takip edilmektedir. Kapının yoğun kullanımı, nesiller boyunca burada yaşayanların kapı pervazlarına çizdiği graffiti haçlardan anlaşılmaktadır (Res. 41).

Buluntular. Buluntuların arasında şu eserler (hepsi mermer) bulunmaktadır: modern Geyre duvarı içerisinde ele geçen rozet ve heraldik aslan betimi taşıyan kabartmalı blok (inv. 19-12, Res. 42); Geyre zemin seviyesinden sütunlu lahde ait üç parça (inv. 19-09, 19-10 ve 19-11, Res. 43-44) ve son olarak muhtemelen hamam yapısına ve geç antik çağa ait aslan figürlü oluk ağzı parçası (inv. 19-13, Res. 45). Bu eserin bir diğer parçası 2016'da bulunmuştur (inv. 16-58) ve iki parça birbiriyle birleşmektedir.

(c) Nişli Yapının kuzeyindeki kazılar (NAve 19.2 ve 19.4) (Res. 46-55)

Caddenin batısı, Nişli Yapı'nın kuzeyi 2008-2011'de kısmen kazılmıştı. 2019'da bu alandaki kazılara yakl. 7 x 35 m'lik bir açmada devam edilmiştir (NAve 19.2 ve 19.4) ve burada korunmuş olan batı revağın bir bölümü ile 'Karanlık Çağlar'a (MS 7-9. yüzyıllar) tarihlendirilebilecek bir odalar bütünü veya yapı kompleksi ortaya çıkarılmıştır (Res. 48-50). Açmanın kuzey tarafında ortaya çıkarılan batı cadde revağının kalıntıları arasında tamamlanmamış kaideler ile devamı olmayan veya tek başına duran stylobat blokları üzerine yerleştirilmiş dikdörtgen payeler vardır. 2018'de Sebasteion'un güneyinde (SAve 18.1) kazılan doğu stylobat ile karşılaştırıldığında bu revağın MS 6. yüzyıla ait olduğu önerilebilir. Aynı dönemde batıya doğru devam eden bir yan sokak inşa edilmiştir.

Açmanın kuzey yarısında cadde döşemesinin üzerinde yaklaşık 10 cm'lik bir harç tabakası ortaya çıkarılmıştır. Burada revağın ilk katına ait duvar mozaïği ve sıva parçaları ele geçmiştir (Res. 51). Ancak burada revak caddenin diğer yerlerindeki kadar iyi korunmuş durumda değildir. Bunun açıklaması ise molozun içerisinden yeniden kullanılabilir durumdaki tüm parçaların hemen güneyinde yer alan, Nişli Yapı'nın bitişiğindeki yapı kompleksine taşınıp oranın inşasında kullanılmış olmasıdır.

Kendisi de revak yıkıntısının üzerine inşa edilmiş olan bu kompleks, 12.5 x 9 m ölçülerindedir ve 3 farklı birim ile 6 odadan oluşmaktadır (Res. 48-50). MS. 7. yüzyıl yıkıntısının hemen sonrasına, 'Karanlık Çağlar' olarak bilinen döneme tarihlendirilebilir. Bu yapı kompleksi içerisinden çok az buluntu ele geçmiştir ve bu durum yapının işlevinin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Muhtemelen birçok küçük konut biriminden oluşmaktadır. Buranın sakinleri molozun üzerinde yaşamışlardır ve çöplerini de çok yakın bir yere dökmüşlerdir. Kompleksin hemen kuzeyindeki revak içerisinde bulunan seramik parçaları ve kabuklar bize bunu göstermektedir. Bulunan yoğun çok cam cürufu burada bir cam işliğinin de olduğunu düşündürmektedir. Karanlık Çağ Kompleksi olarak isimlendirebileceğimiz bu yapı uzun süre boyunca kullanılmıştır: iç mekanın seviyesi zaman içerisinde yavaş yavaş

yükselmiştir ve neticede Osmanlı döneminde bir zamanda yıkılarak terkedilmiştir.

Buluntular. Birçok duvar mozaiği parçasının yanı sıra buluntular arasında şunlar vardır: muhtemelen taşınabilir bir oyun tahtası işlevi gören labyrinth graffitolu bir tuğla (inv. 19-57), üzerinde terazi motifi bulunan Orta Bizans dönemine ait seramik sofrası kabı parçası (inv. 19-125).

(d) Doğu revaktaki kazılar (NAve 19.3)

Yıkılış safhaları. Doğu revağın çoğunluğu 2008-2016 sezonları arasında kazılmıştır. 2019'daki çalışmalarda cadde döşemesinin hemen yanından yaklaşık 45 metrelik bir alan boyunca en geç yerleşim katmanının üst seviyeleri kaldırılmıştır. Buradaki amaç MS 7. yüzyıldaki büyük yıkılışın safhalarını anlamaktır. Stratigrafinin dikkatlice kaydedilmesi sayesinde yalnızca revak çatısının bazı kısımlarının tuttuğu ve yandığı anlaşılmıştır. Bu bölümler yıkılmış, yıkılırken de diğer katları ve zemin katının tavanını da beraberinde yıkmıştır. Çatının diğer bölümleri yanmamış ve ayakta kalmaya devam etmiştir. Muhtemelen bu kısımlar da yangından kısa süre sonra, MS 616/617'de veya hemen sonrasında Aphrodisias'ta yaşanan büyük depreme kadar ayakta kalmıştır. Bu depremle beraber revağın ön cephesi artık tavan veya hatıllarla arka duvara bağlı olmadığı için cadde döşemesinin üzerine yıkılmıştır.

Doğudaki evlere giriş. Tüm bunlara ek olarak, açmanın en kuzeydoğu köşesinde, daha önceki kazılarda cadde revağının arka duvarına dayanır şekilde bırakılmış dar bir toprak kesidinin kaldırılması sırasında, caddenin doğusundaki konut alanına doğru açılan bir kapı çerçevesi ortaya çıkarılmıştır (Res. 52). Bu kapı çerçevesinin hemen önünde, 2010 yılında ortaya çıkarılmış olan siyah ve beyaz mermerden bir taban vardır ve bunun hemen yanında da sokak duvarına dayanır şekilde ele geçen bir bank ile sütunların önünde, cadde döşemesinin üstünde yer alan, kaba bir sütun kaidesi ile sütun tamburundan yapılmış derme çatma iki oturak vardır. Bu düzenlemede revak, cadde duvarının hemen arkasındaki konut kompleksinin bekleme salonu gibi kullanılmıştır ve bu safha, caddenin son yerleşim tabakasına aittir. 2019 yılında caddede kazılan sikkeler ve seramiklerin detaylı araştırması önümüzdeki yıl tamamlanacak olsa da, Sebasteion'un güneyindeki kazılarda ele geçen buluntularla karşılaştırılınca görkemli evin girişi, MS 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebilir. Kapı çerçevesinin arkasındaki konut alanının daha sonraki dönemlerde de kullanıldığı, revağın zemin seviyesinden 60 cm yukarıda olan ikinci bir anıtsal kapı eşliğinin varlığı sayesinde anlaşılmaktadır (Res. 52).

(e) Caddenin altında ve doğu revağın içerisinde yapılan sondajlar (NAve 19.3)

Cadde döşemesinin batı ve doğu sınırları boyunca ve doğu revaktaki son yerleşim tabakasının altında daha küçük boyutlu sondajlar açılmıştır. Bu sondajların hedefi son cadde döşemesinin tarihini doğrulamak ve alandaki daha erken safhaları anlayabilmektir. Bu çalışmalardan elde edilen en şaşırtıcı sonuç caddenin batı tarafındaki Nişli Yapı'nın ve arkasındaki hamamın inşa tarihidir (Res. 53). Daha önceki yıllarda, buradaki hamamın, MS 1.yüzyılda yaşadığı kesin olarak bilinen Myon Eusebes tarafından finanse edilen 'İlk Gerousia (Yaşlılar Meclisi) Hamamı' olduğu düşünülmekteydi. Bu düşüncenin sebebi yapıya ismini veren nişin içerisindeki yazıtlı kaidede hem hamamın hem de sponsorunun isminin geçmesidir. Ancak 2019 kazılarında Nişli Yapı'nın temelleri ortaya çıkarılmıştır. Çok derine inmeyen temellerin, daha erken bir döşeme üzerine oturduğu gözlemlenmiştir (Res. 53). Buradaki daha erken yapılar ve o yapılarla ilişkili katmanlar erken İmparatorluk dönemine tarihlenmektedir. Ancak hamam ve Nişli Yapı, MS geç 4. yüzyıl – erken 5. yüzyılda, geç antik çağ caddesi döşenirken inşa edilmiştir. Bu geç inşa tarihi hamamın küçük boyutunu ve hypocaustunun direk olarak caddeye açılmasını açıklamaktadır (Res. 39) – böylesi bir uygulama daha önceki yüzyıllar için

çok olasılıklı değildir. Yine 2019 yılı kazılarında hypocausta açılan alanın aslında ocak (külhan) olmadığı da anlaşılmıştır. Bunun çevresinde yoğun olarak ele geçen kömürleşmiş ahşaplar doğu revağın yıkılışıyla ilişkili olmalıdır. Bunlar muhtemelen revağın çatısında çıkan yangın esnasında tutuşan ve birinci katın tuğla payeleri arasındaki açıklıkları kapatan ahşap korkuluklara aittir (Res. 38).

Caddenin doğu revağı içerisinde, Nişli Yapı'nın tam karşısında, döşeme boyunca yapılan bir sondaj (Sondaj 1) sayesinde cadde revağının inşa tarihi geç antik çağ olarak doğrulanmıştır (Res. 54). Erken İmparatorluk çağına ait izler azdır ve o dönemin yapılarının oldukça çeşitli yüksek kaidelerin ve tuğla-taş payelerin inşası sırasında bilinçli olarak söküldüğü anlaşılmıştır. Bu payelerin bazılarının içerisinde, birinci katın atık suyunu caddenin atık su kanalına aktarmak için kullanılan dikey su gider boruları yerleştirilmiştir (Res. 55). Revak boyunca aynı işleve sahip başka giderler de bulunmuştur. Bunlar revaklı caddenin doğusundaki konut yapılarıyla ilişkili olmalıdır.

Cadde döşemesi MS 500 yılı civarında bir kez daha yenilendiği zaman, stylobatların seviyesinin yükseltilmesi için revak destekleri arasına kısa duvarların inşa edilmesi icap etmiştir. Bir önceki yerleşim tabakası üzerine şu anda açıkta olan cadde döşemesini yaratmak için çok fazla miktarda toprak atılmıştır. Nişli Yapı'nın olduğu alanda 6. yüzyıl cadde döşemesi deniz seviyesinden neredeyse 518 m yüksekliktedir, yani İmparatorluk dönemi seviyesinden 90 cm, bir önceki geç antik çağ cadde seviyesinden ise 50 cm yüksektir. Dolayısıyla, 6. yüzyıl safhasında sütunları destekleyen yüksek kaideler toprakta gömülü kalmış ve normal kaide görünümü kazanmışlardır. Caddenin güney tarafında olduğu gibi 6. yüzyıl döşemesi ilk inşa edildiğinde 8 m genişliğindedir ve doğu stylobattan batı cadde duvarına kadar uzanır. Caddenin kuzey tarafında da aynı güneyde olduğu gibi iki kenardan şeritler halinde döşeme taşları kaldırılarak cadde daraltılmıştır. Bunun sebebi henüz tam olarak anlaşılamamıştır. Caddenin batı tarafında, iki adet oldukça geç dönem su borusu ortaya çıkarılmıştır. Doğü tarafta bu tip boruların olmamasına rağmen caddedeki bu tip müdahaleler döşeme taşlarının kaldırılmasını gerektirmiş olabilir.

Buluntular. Doğü revakta, üzerinde bir tanrıça betiminin bulunduğu küçük kurşun bir obje (inv. 19-65) ile muhtemelen ekmek damgası olarak kullanılmış kazıma bezemeli seramik bir kap ele geçmiştir (inv. 19-71).

4. YAYIN, BELGELEME, ARAŞTIRMA (Res. 56-78)

Detaylı araştırmalarımızın ama amacı Kenan Erim döneminde (1961-1990) ve ardından gelen yıllarda ortaya çıkarılan buluntu ve yapıların kaydını, çizimini ve yayını yapmaktır.

Yapılar: arkeoloji ve mimari. Yukarıda bahsi geçen Güney Agora yayınına (bkz. Bölüm 2) ek olarak Bouleuterion (Ursula Quatember ve Christopher Hallett), Stadyum (Katherine Welch), Sebasteion (Philip Stinson) ve Aphrodite Tapınağı (James Coulton adına Andrew Leung) üzerine yayın çalışmaları devam etmiştir. Aphrodisias'ın Orta Bizans dönemi üzerine hazırlanan doktora tezi tamamlanmış ve monograf olarak yayına hazırlanmaktadır (Hugh Jeffrey). Uzman Mimar Harry Mark'ın gözetiminde mimarlık bölümü öğrencilerinden oluşan bir ekip tarafından şu yapıların yeni planları ve kesitleri çizilmiştir: Pekmez Tepe üzerindeki Osmanlı Hamamı (Res. 56-58), Cadde kazıları, Cryptoporticus Evi, Kybele Evi (aşağıda Bölüm 6.'da açıklanmıştır), batı Tetrastoon ve sütun kaideleri, Güney Agora havuzunun bazı kısımları (Melike Gedik, Hillary Morales, Jyotsna Naga, Amie Patel, Annie Ringhofer). Sebasteion'un 3D dijital rekonstrüksiyonu için Mesut Dilaver tarafından yeni bir proje

uygulamaya konmuştur (Res. 59-60).

Seramik, sikke ve küçük buluntular. Tetrasyon Caddesi'nden ele geçen pencere camları ve günlük kullanım cam eşyaları Prof. Üzlifat Özgümüş eşliğinde Quinn Bolte tarafından detaylı bir şekilde incelenmiştir (Res. 61). Tetrasyon Caddesi'nde ele geçen seramikler ayrıştırılmış ve incelenmiştir (Ulrike Outschar, Muradiye Öztaşkın ve Eda Doğa Aras) (Res. 62). 2013 yılında başlayan ve önceki yıllarda ele geçen sikkelerin katalog çalışmasına A. Tolga Tek (Roma sikkeleri) ile Betül Teoman ve Gültekin Teoman (İslami sikkeler) tarafından devam edilmiştir. Sikkeler ve diğer küçük buluntuların konservasyonu Federica Divita ve Francesca Guiducci gözetiminde Büşra Arı, Hanife Durak, İslim Görür, Selma Güneşyüz, Abubekir Karakeçi, Natasha Kung ve Fatma Şenol tarafından yapılmıştır. Küçük buluntuların çizimini Ayça Sarıönder gerçekleştirmiştir.

Heykel. Figürlü heykeltıraşlık eserleri üzerine farklı gruplar halinde çalışmalar devam etmiştir: Bouleuterion heykelleri (Christopher Hallett), terracotta figürinler (Elçin Doğan Gürbüz), geç antik çağ portre heykelleri ile yazıtlı kaideleri (Julia Lenaghan ve Christian Niederhuber) ve Hadrian Hamamı'nın figürlü konsolları (Joshua Thomas). Daha önceki yıllarda Kuzey Temenos Evi'nde ele geçen ve geç antik çağda yönetimde bulunmuş bir validen bahseden Latince yazıtlı yuvarlak kaidenin (erken 4. yüzyıl) aynı evin hemen önündeki giriş odasının kuzeybatı köşesinde yer alan yuvarlak in-situ plinthus üzerine tam oturduğu anlaşılmıştır (Res. 63 a-b). Kaide üzerindeki metin ve kaidenin orijinal konumu sayesinde bu evin söz konusu dönemde yerel valiye ait olduğu önerilebilir. Kaide temizlenmiş, orijinal konumuna yerleştirilmiş ve tümüyle belgelenmiştir. Hadrian Hamamı'na ait yaklaşık 40 adet kolosal konsolun temizlik, taşıma, fotoğraflama aşamaları tamamlanmıştır, bazı parçaların birleştiği gözlemlenmiştir (Res. 64-65). Son iki yılda ortaya çıkan yeni lahitler Esen Ögüş tarafından Aphrodisias lahitleri veritabanına işlenmiştir.

2019'da gün yüzüne çıkarılan heykeltıraşlık eserleri şunlardır: müzeye getirilen bir erkek ayak parçası (heykeltıraşların eğitimi için kullanılan "alıştırma parçası"dır) (Res. 66), zırhlı bir heykele ait, gövdeye sonradan eklenecek şekilde yapılmış üst kol parçası (inv. 19-06, Res. 67, Pekmez Tepe'den yüzey buluntusu) ve kuzey cadde kazılarında ele geçen, geç antik çağa ait başsız bir kadın büst parçası (1975, Res. 68a-b).

Tiyatronun doğusundaki blok tarlasının temizlik çalışmaları sırasında (bkz. aşağıda Bölüm 6) kötü korunmuş durumda bir Silenus maskesi (inv. 19-60, Res. 69), üzerinde çocuk veya Eros'a ait bacakların seçilebildiği bitmemiş bir kabartmaya ait parça (inv. 19-149) ve arka fonu elbise kıvrımları ile bezeli bir kabartma parçası, olasılıkla Sebasteion'u *ethnos* kabartmalarından biridir (inv. 19-86, Res. 70).

Birçok mermer heykel parçası 2018 yılında Sebasteion Propylonu önündeki kanalın içerisinde sert harçla kaplı şekilde ele geçmiştir. Bu eserlerin üzerindeki harç temizlendikten sonra eserler dikkatlice incelenmişlerdir: sol omzu üzerinde pelerin bulunan çıplak erkeğe ait üst torsosu (inv. 18-12, Res. 71a), çıplak erkek heykeline ait sağ kalça, üst bacak ve kasık parçası (inv. 18-95, Res. 71b), ve önden betimlenmiş gerçek boyutlarda drapeli kadın figürü ile bezeli bir kabartma parçasının üst kısmı (muhtemelen Sebasteion'un *ethnos* figürlerinden biridir) (inv. 18-94).

2018 yılında Propylon'un önündeki kanalda ele geçen, miğfer destekli kolosal boyutlardaki erkek figürünün (inv. 18-87) başka parçaları da ele geçmiştir: sağ ayağın ön kısmı ve ayağın altındaki istif yapılmış objelerden oluşan destek (inv. 87-446, önceki yıllarda Agora Kapısı

önündeki su haznesinin güney ucundan ele geçmiştir), sol alt bacak (inv. 18-88), ve miğferin üst kısmına tam oturan, sol bacağın arkasındaki yoğun dökümlü drape parçası (inv. 18-89). Tüm bu parçaların birleştirilmiş hali Res. 72’de gösterilmiştir.

Yazıtlar. Epigrafik buluntular Angelos Chaniotis tarafından Özge Acar eşliğinde çalışılmıştır. Önemli buluntuların arasında şunlar vardır: Dionysios isimli bir gladyatörün ‘duyan tanrıçaya’ (Nemesis) yaptığı adak (inv. 19-04, I 19.06, Res. 73, MS 3. yüzyıl); Epaphroditos isminde bir azatlı veya köle tarafından adanmış bir stel veya kaide parçası (inv. 19-148, I 19-07, Res. 74, MS 1. yüzyıl); Bazilika çevresinden yüzey buluntusu olarak ele geçen Diokletianus Fiyat Fermanı’na ait yeni parçalar (inv. 19-08 and 19-104, I 19.01–02, AD 301, Res. 75). Tetrasyon Caddesi’nin batı duvarında yeni ortaya çıkan bir graffito erotik bir mesaj barındırmaktadır: ‘Polychronios Ephesuslu (kadına) sahip oldu’ (I 19.14, Res. 76). Nişli Yapı’nın kuzeyindeki Karanlık Çağ Kompleksi’nde ele geçen iki ilginç yazıtlı devşirme blok üzerinde düzgün, yüksek imparatorluk çağı tipinde harflerle yazılmış yazıtlar vardır. Birinde *Italikos / Italikos* ve diğesinde *Basilikos / Lithikos B* yazılıdır (I 19.16-17). Bunlar muhtemelen taş ustalarının işaretleridir. Daha alışık olduğumuz tipteki taş ustası işaretleri, çok geniş çeşitlilikte caddenin döşeme taşları üzerinde de görülmektedir.

Seminerler. Haftalık seminerlerde araştırma sonuçları sunulmuş ve tartışılmıştır. Seminer konuları şunlardır: Aphrodisias seramikleri (Ulrike Outschar, Muradiye Öztaşkın), Tapınak-Kilise (Hugh Jeffrey), depremler ve arkeoloji (Andrew Wilson), Tetrasyon Caddesi (Ine Jacobs), Aphrodisias Müzesi heykelleri (Christopher Hallett) (Res. 77), lahitler (Esen Ögüş), anastylosis (Gerhard Paul), din ve epigrafi (A. Chaniotis). Gülay Sert tarafından, Geyre Vakfı sponsorluğunda yakın çevreden gelen çocuklar için arkeoloji ve tarih atölyesi düzenlenmiştir (Res. 78). Bir ay boyunca yaklaşık 600 çocuğun atölyeye katılımı sağlanmıştır.

Yayınlar. Elçin Doğan Gürbüz, Aphrodite Tapınağı’ndan ele geçen terracottalar hakkında yeni bir araştırma yapmıştır, ortaya çıkan makale basım aşamasındadır. M. Berenfeld’in yazdığı *Aphrodisias XI: The Triconch House* (Trikonkhos Evi) başlıklı yeni monograf da çıkmak üzeredir.

5. ALAN KONSERVASYONU (Res. 79-82)

Bazilika ve Güney Agora’daki yoğun projelere ek olarak (bkz. yukarıda Bölüm 1-2) Thomas Kaefer yönetiminde gerçekleştirilen diğer konservasyon çalışmaları şunlardır: Tetrasyon Caddesi’nin kuzey tarafındaki mermer döşemelerin restorasyonuna devam edilmiştir (Hikmet Apaydın). Geç antik çağa ait Batı Kapı bitkilerden arındırılmış, içerisindeki ahşap desteğin ve yapının statü kontrol edilmiştir. Stadyum basamaklarının yavaş yavaş devam eden bozulma aşamaları kayıt altına alınmıştır. Tiyatro Tepesi üzerinden geçen yeni ziyaretçi güzergahı hazırlanmış, döşenmiş ve çitle güzergahın güvenliği sağlanmıştır. Alanın büyük su problemi üç farklı uzman ile görüşülmüştür: Ege Üniversitesi’nden emekli Prof. İlhan Kayan, Devlet Su İşleri’den Ersin Çeliker ve Universität für Bodenkultur’dan Ulrich Wild-Pelikan.

Tiyatro blok tarlası. Tetrastoon’un doğusunda bulunan eski blok tarlası oradaki tüm bloklara ulaşım sağlanması amacıyla temizlenmiş ve Güney Agora ile Agora Kapısı’ndan gelecek olan yeni bloklara yer açılmıştır. Bu proje için yoğun vinç kullanımı gerekmiştir ve projenin %30’u tamamlanmıştır; önümüzdeki sene buradaki çalışmalara devam edilecektir. Buradaki temizlik ve tesviye çalışmaları sırasında çeşitli yontulmuş mermer parçalar ele geçmiştir (bkz. Bölüm 4).

Sebasteion. Sebasteion Tapınağı'nın kuzey tarafına, ziyaretçilerin içeriye rahatça girişini sağlayan yeni bir rampa inşa edilmiştir (Res. 79). Sebasteion'un Kuzey Yapısı'nın batısına ait tam korunmuş arşitrav frizlerinin konservasyonu yapılmış, Kuzey Yapı'nın batı podyumu üzerine yerleştirilmişlerdir (Res. 80). Bu arşitrav-friz Kuzey Yapı'nın batı ucunu oluşturan gömme sütunlu düzene aittir ve Menandros ve Eusebes Philopatris isminde iki erkek kardeş tarafından eşi (ve yeğeni) Apphias ve çocuk/torunları ile beraber adanan tam korunmuş bir metin barındırır.

Açmaların kapatılması. Eski ve yeni birçok açma temizlenmiş, belgelenmiş ve içlerindeki arkeolojik kalıntıların korunması amacıyla yeniden toprakla doldurulmuştur. Bu çalışmalarda Stadyum'un güney tarafındaki açma, Kuzey Temenos Evi'nin batısındaki açma, Kuzey Agora'daki açmalar (merkez ve güneydoğu köşe), Aphrodite Kutsal Alanı'nın kuzey tarafındaki açma ve Güney Agora / Palmiye Parkı'ndaki hassas ağaç dikim çukurları kapatılmıştır (Res. 81).

Alan temizliği ve altyapı. Tüm sezon boyunca tüm alanda çimler biçilmiş ve bitki temizliği yapılmıştır. Bouleuterion, Stadyum, Tapınak, Tetrastoon ve Tiyatro tamamen temizlenmiştir. Başka altyapı çalışmaları da yapılmıştır: kazı evi (1), kazı evinin güneyindeki kazı alanı (2) ve Kuzey Agora'nın kuzeybatı köşesindeki çalışma alanının (3) girişlerine yeni çelik kapılar yerleştirilmiştir. Mavi Depo'daki hareketli vinç indirilmiş, onarılmış ve yenilenerek yerine yerleştirilmiştir.

Bilgi Panoları. Yeni bilgi panoları tasarlanmış ve Sebasteion'a bir adet, alanın girişine ise lahitler ve mermer ocaklarını anlatan iki adet yeni bilgi panosu yerleştirilmiştir (Res. 82).

6. KYBELE EVİ (Res. 83-84)

Kybele Evi, geç antik çağda şehrin belki de en etkileyici konut yapısıdır. Kuzeydoğu şehir surlarına yakın bir konumda bulunan bu ev, Kenan Erim tarafından 1960'lar ve 1980'ler arasında kazılmıştır. 1950'lerde içerisinde Zoilos Frizi parçalarının ele geçtiği modern dönem su kanalının kazısı sırasında bulunmuştur. Önceki dönemlerde Su Kanalı Evi (Water Channel House) olarak bilinen bu kompleks, Kybele Evi olarak yeniden isimlendirilmiştir. Bu ismin sebebi, evin içerisinde ele geçen geç antik çağa ait etkileyici bir Kybele figürüdür. Bu kompleks için yeni bir proje oluşturulmuştur. Bu yeni projenin hedefleri şunlardır: Kenan Erim döneminde başlayan kazıların tamamlanması, evin ve tüm buluntularının araştırma, konservasyon ve yayının yapılması. Bu projeye ön hazırlık mahiyetinde alan yoğun bitki ve ağaçlardan arındırılmış, ayakta korunagelen kalıntılar temizlenmiş, fotoğraflanmış ve yeni bir vaziyet planı çizilmiştir (Res. 83-84).

7. MÜZE AVLU PROJESİ (Res. 85-88)

Aphrodisias Müze depoları son 20 yılda ele geçmiş birçok heyecan verici eser barındırmaktadır. Müzenin çok az kullanılan merkezi avlusunun (Res. 85) hafif çatıyla örtülerek yeni bir sergi salonuna dönüştürülmesi için 2018 yılında Harry Mark tarafından yeni bir proje çizilmiş (Res. 87-88) ve Sayın Lucien Arkas bu projeyi finanse edeceği konusunda cömert bir söz vermiştir. 2019 yılında Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu projeyi onaylamış ve proje beş ayrı mimarlık şirketine sunulmuştur. Uygulayıcı firma olarak ARTI-3 Mimarlık seçilmiş ve detaylı projelendirme çalışmaları başlamıştır. Müze avlusu içerisinde temellerinin durumunu incelemek amacıyla sondajlar açılmış, sonuçlar mimarlarla görüşülmüştür. Müzenin dış tarafından avlunun içerisine vinç ulaşımı sağlandıktan sonra

avlu da yer alan eserler avludan çıkarılmış, müzenin arkasındaki depoya taşınmıştır. Bu eserler arasında Aphrodisias'ın en büyük heykeli olan, Bazilika'dan ele geçmiş 3 metre boyundaki kolosal boyutlu drapeli kadın heykeli (Res. 86) dahil çeşitli heykeller, lahitler, yuvarlak sunaklar ve kabartmalar vardır. Yeni salonlarda sergilenmesi planlanan başlıca eserlerin tam bir kataloğu hazırlanmış, eserlerin detaylı ölçümleri alınmıştır. Konservasyon ve sergi instalasyonu için gereklilikler incelenmiş ve konu uygulayıcı mimarlar ile görüşülmüştür. İnşaatın 2020 yılında başlaması planlanmaktadır.

8. TREVOR PROUDFOOT (Res. 89a-b)

Derin bir üzüntü ile bu yıl Eylül ayında Trevor Proudfoot'u kaybettiğimizi buraya kaydetmekteyiz. Aphrodisias'ın mermer eser konservatörü Trevor, 1989 yılından 2018 yılına kadar her sezon Aphrodisias'ta çalışmıştır. Alandaki başlıca mermer heykel restorasyon uygulamalarının hepsini o tasarlamış ve hayata geçirmiştir. Bunların birçoğu cesur ve yenilikçi uygulamalardır: örneğin tondo portreler (1992), Zoilos Frizi (1993-4), Genç Togatus (1995), Mevsimler Lahdi (1996), 12 adet Romalı portre (1997-2003), iki boksör (2000-1), Mavi At (2003-8), Sebasteion'a ait 65 adet gerçek boyutlarda kabartma (1999-2008). Tüm bu olağanüstü eserler bugün Aphrodisias Müzesi'nde sergilenmektedir. Trevor heykellerde hassas bronz bağlantıların kullanılmasında öncü olmuştur. 1993 yılında kireç harcıyla duvar derzleme sistemini geliştirmiştir. Bu sistem alanda hala onun tekniğiyle kullanılmaktadır. Yüksek kalitede ve zorlayıcı heykel konservasyonları dışında aralıksız biçimde alan konservasyonu konusunda çalışmalar yapmıştır. Hadrian Hamamı'nda büyük çaplı bir restorasyon ve konservasyon programı yürütmüştür (2010-15). 2018'de ise Güney Agora havuzunu çevreleyen çok kırıklı mermer blokların tam bir araştırmasını yapmış ve konservasyon için bir strateji geliştirmiştir. Aphrodisias ekibi tarafından çok özlenecektir.

2019 EKİBİ (Res. 90)

Arkeologlar: Ceren Ak, Afsheen Leonardo Amiri, Alis Altinel, Eda Doğa Aras, Duru Yağmur Başaran, Özge Bayhan, Quinn Bolte, Hazal Dar, Yaşar Demiröz, Mesut Dilaver, Sümeyra Ekinci, Kenan Eren, Miranda Gronow, Merve Günel, Elçin Doğan Gürbüz, Christopher Hallett, Eric Hensley, Ine Jacobs, Hugh Jeffery, Nuray Kaygaz, Julia Lenaghan, Nisan Lordoğlu, Brandon McDonald, Greg Morton, Christian Niederhuber, Alexandra Nordin, Ulrike Outschar, Esen Ögüş, İlayda Ötgün, Üzlifat Özgümüş, Muradiye Öztaşkın, Mehmet Tarık Öztürk, Elodie Powell, Ursula Quatember, Erica Rowan, Ayça Sarıönder, Gülay Sert, Roland Smith, Serra Somersan, Phil Stinson, Joshua Thomas, Hannah Watkins, Katherine Welch, Andrew Wilson, Naz Yakar, Ozan Yıldırım. Anastylosis Mimarları: Thomas Kaefer, Gerhard Paul. Mimarlar: Melike Gedik, Andrew Leung, Harry Mark, Hillary Morales, Jyotsna Naga, Özgür Öztürk, Amie Patel, Annie Ringhofer. Konservatörler: Büşra Arı, Aslan Çakır, Federica Divita, Hanife Durak, İslim Görür, Francesca Guiducci, Selma Güneşyüz, Abubekir Karakeçi, Natasha Kung, Fatma Şenol. Epigraflar: Özge Acar, Angelos Chaniotis. Mermer konservatörleri: Joanna Skwiercz, James Wheeler. Heykeltıraş: Recep Özer Antropolog: Özge Yıldız. Numismatlar: Ahmet Tolga Tek, Betül Teoman, Gültekin Teoman. Fotoğrafçı: Gücügür Görkay.

2019 SPONSORLARI

Aphrodisias Kazıları New York Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü himayesinde Oxford Üniversitesi Klasik Araştırmalar Fakültesi işbirliği ve çeşitli vakıfların, özel şahıs ve grupların çok kıymetli desteği ile gerçekleştirilmektedir: Geyre Vakfı, İstanbul (Başkan, Ömer M. Koç),

the Friends of Aphrodisias, New York (Başkan, Nina Köprülü); the Friends of Aphrodisias Trust, Londra (Başkan, Patricia Daunt); ve Afrodisyas'ı Sevenler Derneği, İzmir (Başkan, Çiğdem Alas). 1984 Foundation mimarlık öğrencilerini ve başka arkeolojik çalışmaları; The Kress Foundation arkeoloji konservatörlerini; Malcolm H. Wiener Foundation, the Headley Trust, Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü ve Aygaz Tetrasyon Caddesi'ndeki çalışmaları; Tüpraş Hadrian Hamamı'ndaki restorasyonu; Lucien Arkas yeni başlayan Müze Avlu projesini; Murat Ülker ve pladis çok yıllık Bazilika projesini; Ömer Koç çok yıllık Güney Agora havuz konservasyon projesini desteklemektedir. Merops Vakfı Sebasteion mimarisinin belgelenmesini; The Loeb Classical Library Foundation monografların yayınlanmasını; ve The Leon Levy Foundation, the Augustus Foundation, New York Üniversitesi Sanat ve Bilim Fakültesi, Oxford Üniversitesi'ne ait Craven Fund ile Oxford Üniversitesi Lincoln College'e ait Shuffrey Fund, arkeoloji öğrencilerinin ve uzman meslektaşlarımızın katılımını desteklemektedir. Bütün sponsor ve destekçilerimizin isimlerini burada kayıda geçirmiş olmaktan gurur duyar, cömertliklerinden dolayı kendilerine teşekkürü borç biliriz.

R.R.R. Smith,
Aphrodisias Kazı Başkanı
18.10.2019

KEY

1. STADIUM
2. NORTH TEMENOS HOUSE
3. TEMPLE OF APHRODITE / CATHEDRAL
4. TETRAPYLON
5. SCULPTORS' WORKSHOP
6. "BISHOP'S PALACE"
7. BOULEUTERION
8. NORTH AGORA
9. WATER CHANNEL AREA
10. ATRIUM HOUSE
11. SEBASTEION
12. CRYPTOPORTICUS HOUSE
13. THEATER
14. TETRASTOON
15. THEATER BATHS
16. "GAUDIN'S FOUNTAIN"
17. "GAUDIN'S GYMNASIUM"
18. TETRAKIONION /TRICONCH CHURCH
19. BASILICA
20. HADRIANIC BATHS
21. SOUTH AGORA
22. AGORA GATE
23. MUSEUM
24. EXCAVATION HOUSE
25. PEKMEZ BATHHOUSE

2019 FIELDWORK

- KAZI / EXCAVATION
- RESTORASYON / RESTORATION
- KONSERVASYON / CONSERVATION
- SİT DÜZENLEME / SITE ENHANCEMENTS
- ARAŞTIRMA / STUDY
- DOKÜMENTASYON / DOCUMENTATION

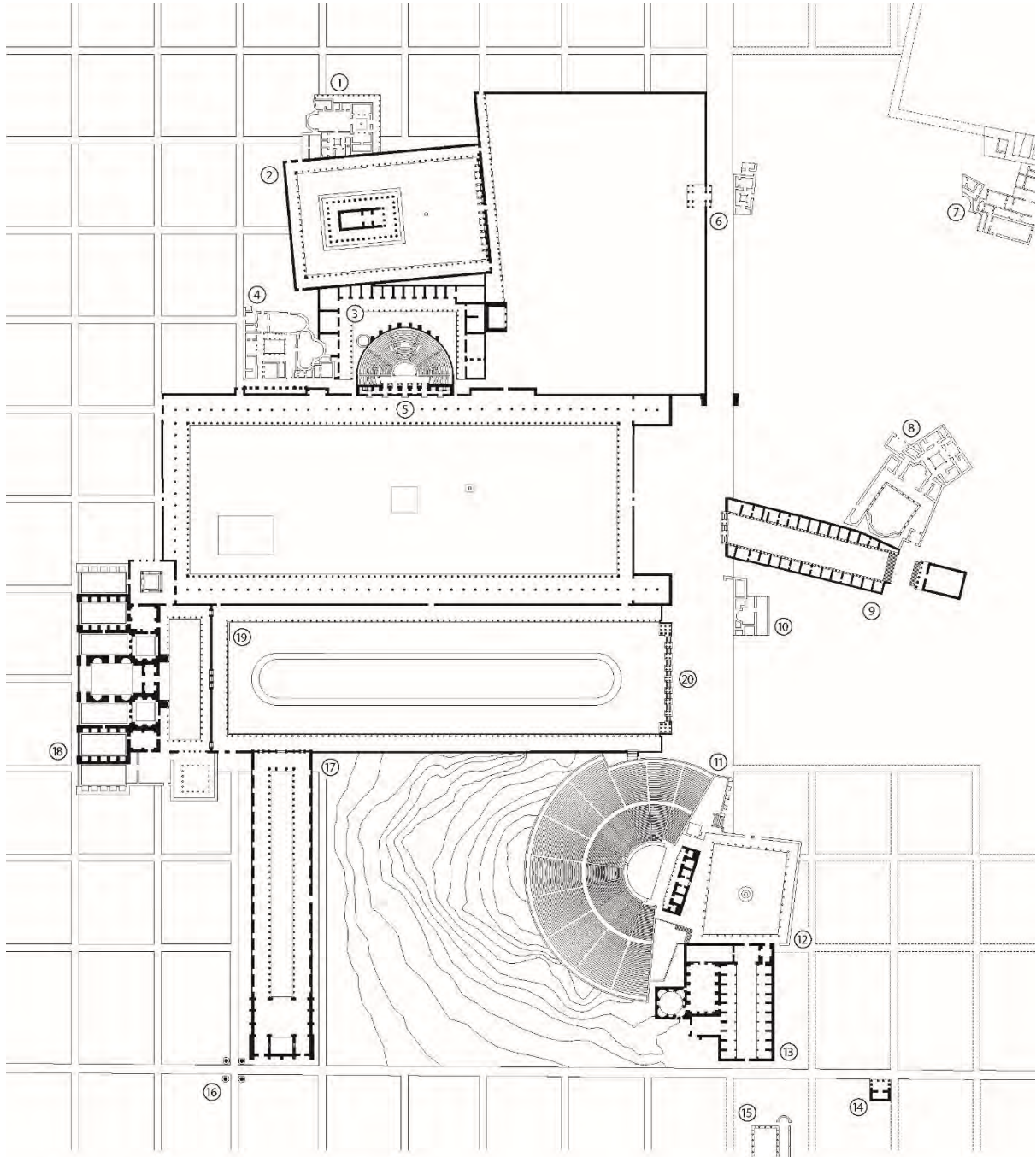
APHRODISIAS
STATE PLAN OF CITY CENTER
2019 EXCAVATIONS & CONSERVATION AREAS

0 150 300m

DRAWN 1:7500
REVISED: NOVEMBER 18, 2019

Resim 1: Aphrodisias şehir merkezi planı, 2019 çalışma alanları.

KEY

1. HOUSE	11. THEATER
2. TEMPLE OF APHRODITE	12. TETRASTOON
3. SCULPTORS' WORKSHOP	13. THEATER BATHS
4. HOUSE	14. GAUDIN'S FOUNTAIN
5. BOULEUTERION AND NORTH AGORA	15. GAUDIN'S GYMNASIUM
6. TETRAPYLON	16. TETRAKLIONION
7. HOUSE	17. BASILICA
8. HOUSE	18. HADRIANIC BATHS
9. SEBASTEION	19. SOUTH AGORA
10. HOUSE	20. AGORA GATE

APHRODISIAS
RESTORED PLAN OF CITY CENTER

0 25 50 100m

DRAWN 1:2500
CONTOUR INTERVAL, TWO METERS

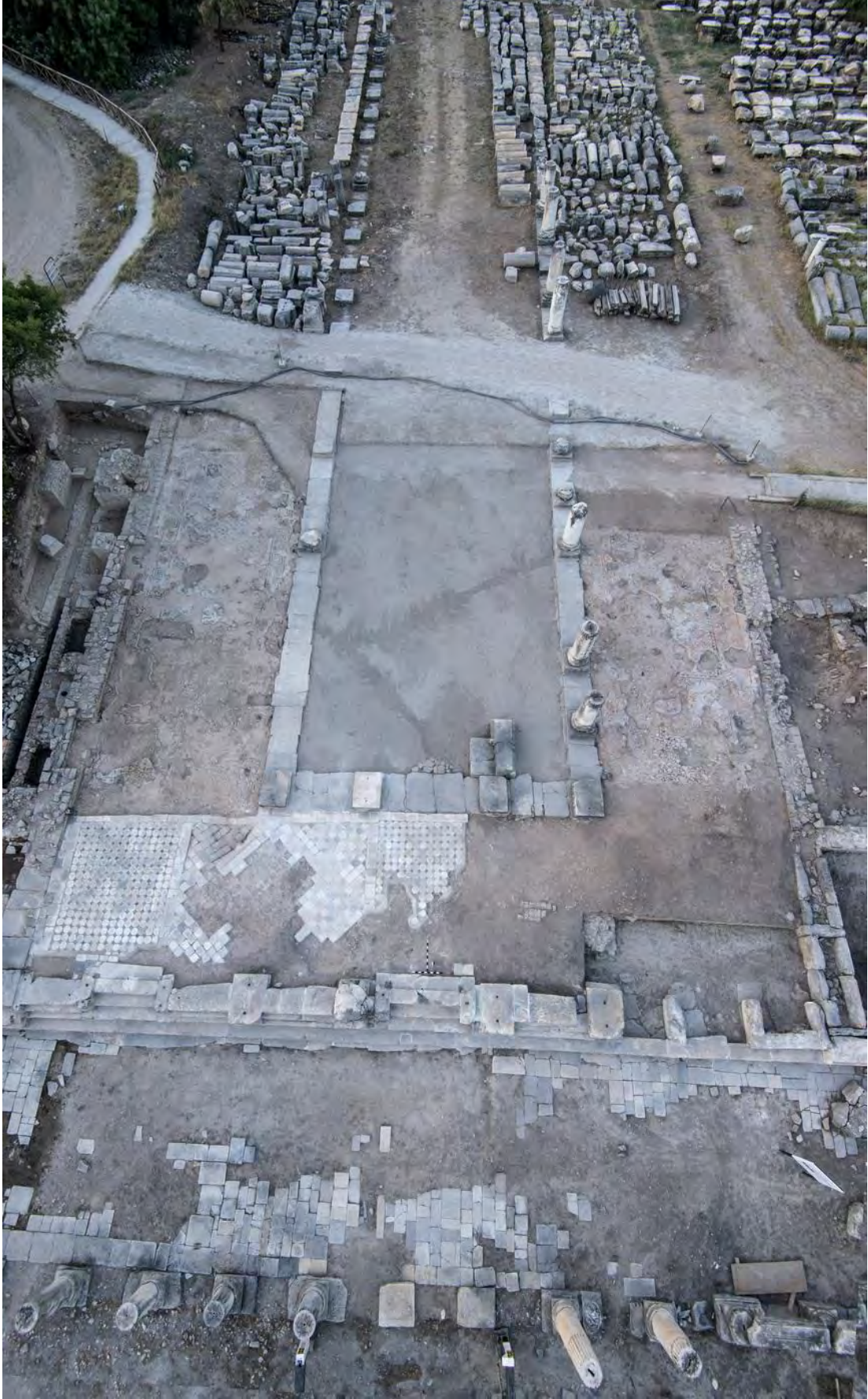
H. MARK 1999, 2005, 2010

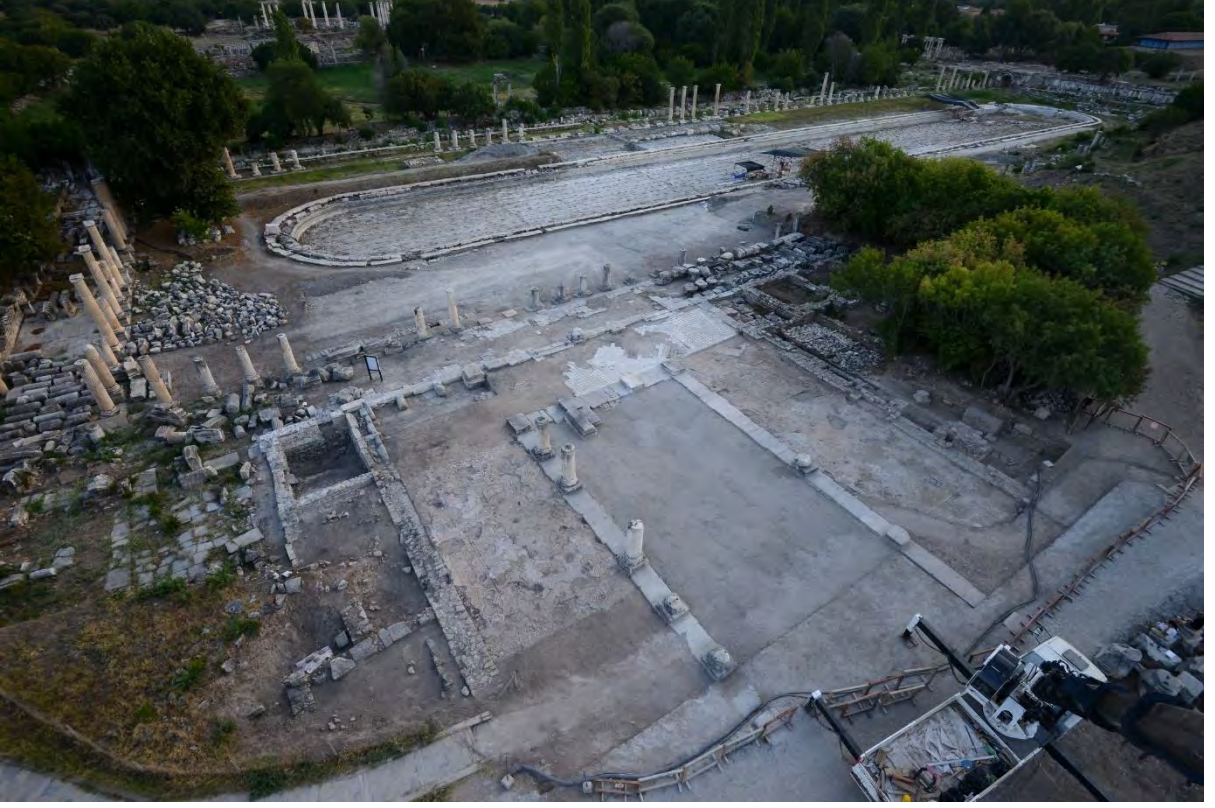
N

res02d 01/10/10

Resim 2: Aphrodisias, restore edilmiş şehir planı.

Resim 3: Bazilika, kuzeyden görünüm (2019).

Resim 4: Bazilika ve Güney Agora / Palmiye Parkı, güneybatıdan görünüm (2019).

Resim 5: Bazilika ve havuz arasındaki açma (BSAg 19.1), orthofoto, kuzey yön üst taraftadır (2019).

Resim 6: Bazilika. (a) Kuzeybatıda kireç harcı ile derzlenen duvar. (b) Duvarın içinde ele geçen cam şişe (2019).

Resim 7: Bazilika. Doğu koridor mozaiklerindeki motifler – (a) kalkan ve balta, (b) göz, (c) örgü duvar, (d) altın kutu (2019).

Resim 8: Bazilika. Doğu duvara bitişik açma. Orthofoto, kuzey yön üst taraftadır (2019).

Resim 9: Bazilika. Doğu duvara bitişik açmadan ele geçen Geç Roma dönemi kandili (inv. 19-18).

Resim 10: Bazilika. Vestibüldeki mermer döşemeli tabanın restorasyonu (2019).

Resim 11: Bazilika. Konservasyon sonrası batı koridorun mozaik tabanı, kuzey yön sağ taraftadır (2019).

Resim 12: Bazilika. Konservasyon sonrası doğu koridorun mozaik tabanı, kuzey yön sol taraftadır (2019).

Resim 13: Bazilika. Konservasyon sonrası doğu koridorun mozaik tabanı, kuzey yön üst taraftadır (2019).

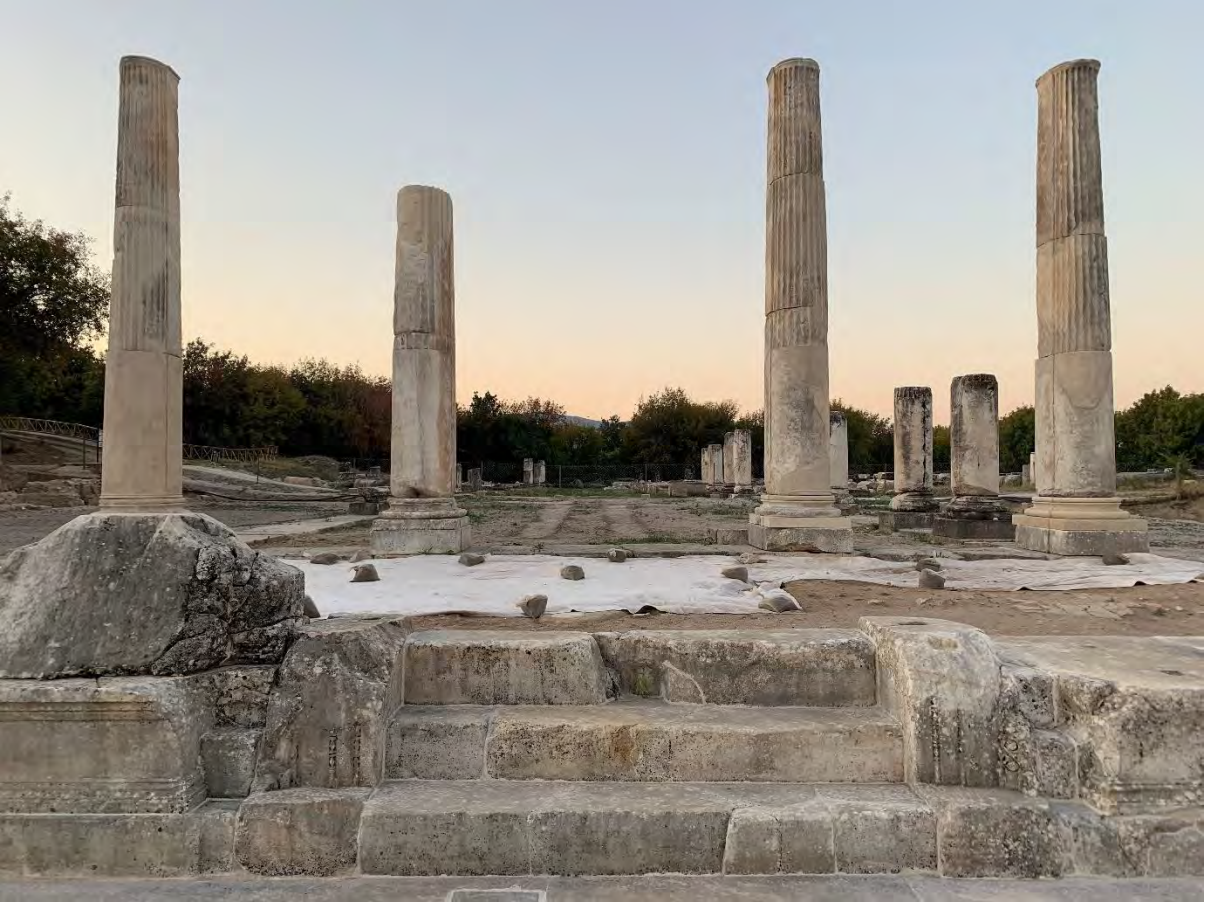
Resim 14a-b: Bazilika'nın ön cephesine ulaşan basamaklı giriş, konservasyon esnasında ve sonrasında (2019).

Resim 15: Bazilika. (a) Sütunun eksik parçası yerine konulan yapay taşın elle yontulması. (b) Sütun tamburlarını yerleştirme denemesi.

Resim 16: Bazilika. Vestibüle ait dört sütunun orijinal yerlerine yerleştirilmiş hali (2019).

Resim 17: Bazilika. Giriş merdivenleri ve Vestibüle ait dört sütunun orijinal yerlerine yerleştirilmiş hali (2019).

Resim 18: Bazilika. 2019 yılında orijinal yerlerine yerleştirilen dört Vestibül sütununun görüntüsü, ön planda geç antik çağ revağının kalıntıları.

Resim 19: Güney Agora / Palmiye Parkı, doğudan görünüm (2019).

Resim 20: Güney Agora / Palmiye Parkı. Havuz çerçevesinin konservasyonu, güney taraf (2019).

Resim 21: Güney Agora / Palmiye Parkı. Havuz çerçevesine ait ayak levhasının konservasyonu (2019).

Resim 22: Güney Agora / Palmiye Parkı. Havuz çerçevesine ait orthostatların konservasyonu, kuzey taraf (2019).

Resim 23: Güney Agora / Palmiye Parkı. Havuz çerçevesinin iç oturma bloklarının konservasyonu, güney taraf (2019).

Resim 24: Güney Agora / Palmiye Parkı. Konservasyon sonrası havuz çerçevesinin güney tarafı (2019).

Resim 25: Tetrapylon Caddesi. Güneyden görünüm (2019).

Resim 26: Tetrapylon Caddesi açmaları. SAve 19.1 = Güney Agora'ya çıkan rampa. SAve 19.2 = Selçuklu Hamamı (2019).

Resim 27: Agora Kapısı altındaki tünel, kapının batı yüzü (2019).

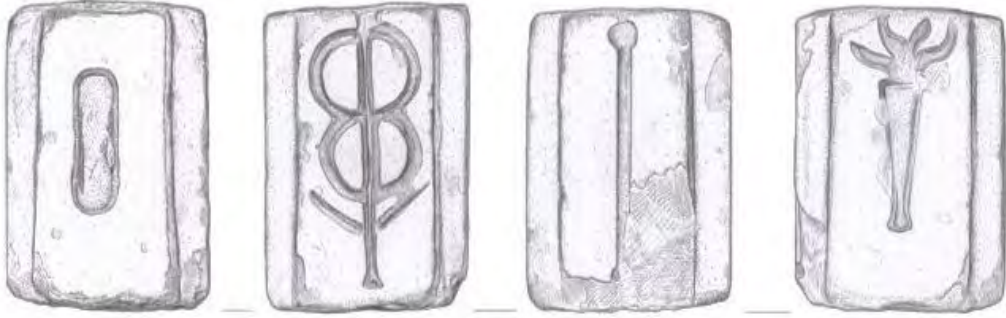
Resim 28: Agora Kapısı altından geçen tünel ve caddeye doğru yükselen rampa, batıdan görünüm (2019).

Resim 29: Cadde'den Agora Kapısı altındaki tünele doğru inen rampa, doğudan görünüm, su giderinde bulunan çıplak erkek heykel bacağı (2019).

Resim 30: (a) Rampa içerisindeki giderden ele geçen çıplak erkek heykel bacağı (inv. 19-88). (b) Tünelin doğu girişinden ele geçen patera tutan el parçası (inv. 19-74) (2019).

Resim 31: İşlevi bilinmeyen, caduceus, asa (?), ağaç (?) motifleriyle bezeli mermer obje (inv. 19-17), Selçuk Hamamı Oda V'ten ele geçmiştir (2019).

Resim 32: Rampa, cadde ve Selçuklu Hamamı. Drone fotoğrafı, güneydoğudan görünüm (2019).

Resim 33: Sebasteion ve solda Tetrapylon Caddesi. Orthofoto, kuzey yön üst taraftadır (2019).

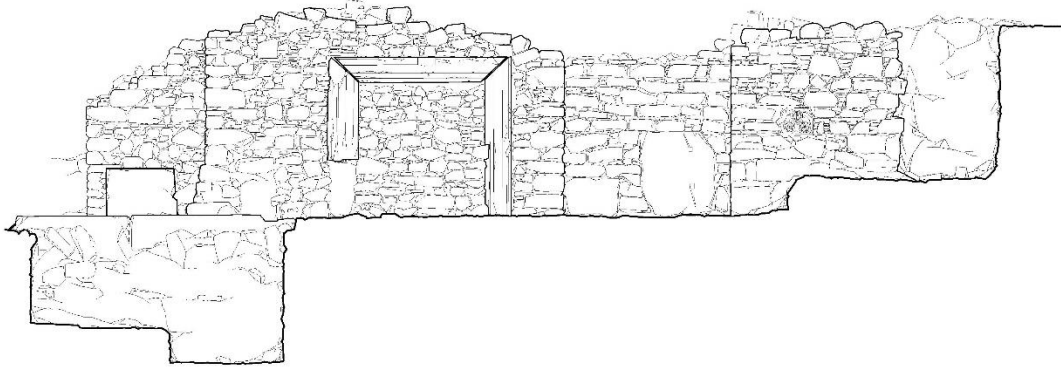
Resim 34: Tetrapylon Caddesi ve Sebasteion Propylon ile önündeki su kanalı. Orthofoto, kuzey yön üst taraftadır (2019).

Resim 35: Tetrapylon Caddesi'nin kuzey kısmı.
Tüm açmaların yerini gösteren orthofoto, kuzey yön üst taraftadır (2019).

Resim 36: Tetrapylon Caddesi. Geyre yolu (NAve 19.1), 2019 sezonu başlangıcı, kuzey yön sağ taraftadır.

Resim 37: Tetrapylon Caddesi. İçerisinde in-situ Roma dönemi kapı çerçevesi bulunan Geyre evi duvarının çizimi (2019).

Resim 38: Tetrapylon Caddesi. Cadde döşemesinin üzerinde doğu revağının birinci kat ön cephesinin kalıntıları ve yanmış ahşap korkuluk izleri. Solda Roma dönemi kapısı (2019).

Resim 39: Tetrapylon Caddesi. Caddenin batısında bulunan hamamın hypocaust girişini koruyan yapının kalıntıları (2019).

Resim 40: Tetrapylon Caddesi. Caddenin batısında bulunan hamam yapısının doğu duvarını gösteren orthofoto (2019).

Resim 41: Kuzey kapı sövesi üzerindeki graffiti.

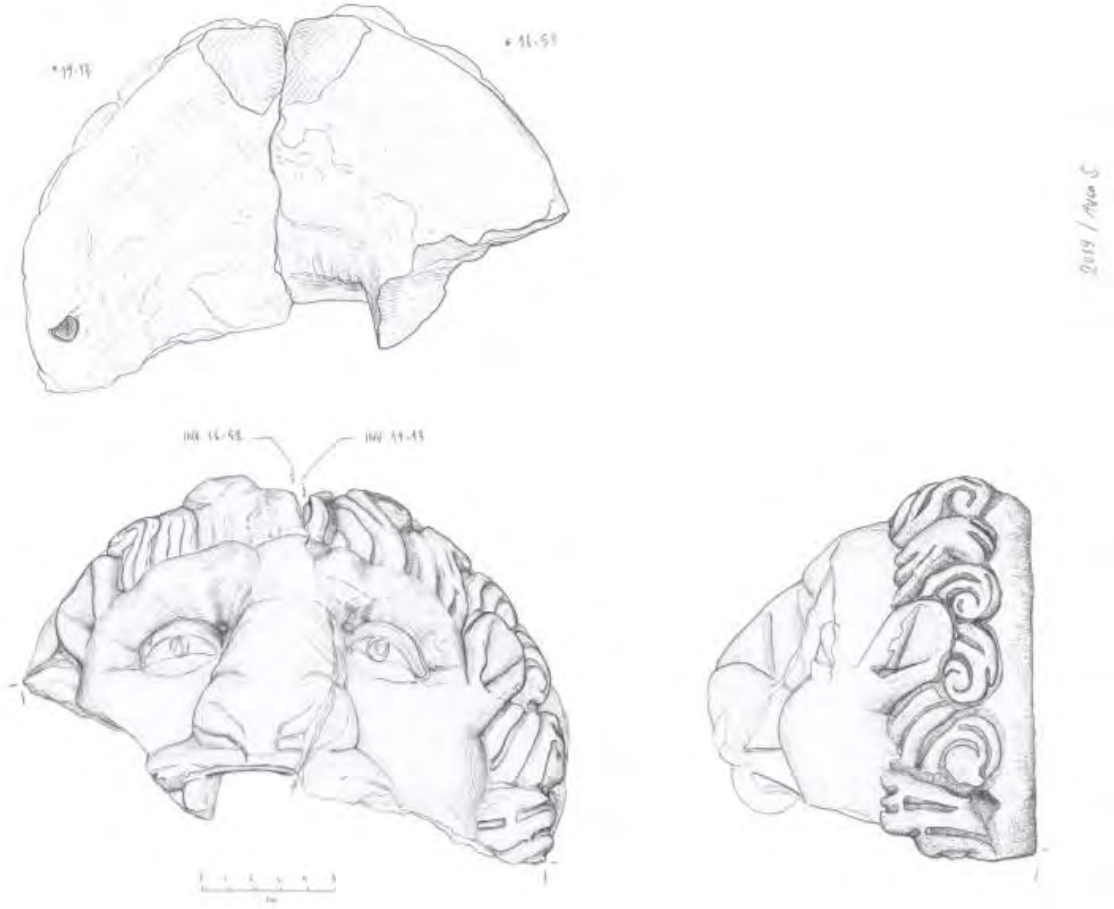
Resim 42: Geyre evi duvarından devşirme blok (inv. 19-12).

Resim 43: Tetrapylon Caddesi. Modern çağ Geyre evi tabanında devşirme olarak kullanılmış sütunlu lahit kabartma parçası (inv. 19-09).

Resim 44a-b: Tetrapylon Caddesi. Geyre evi tabanından ele geçen sütunlu lahit parçaları (solda inv. 19-10, sağda 19-09).

Resim 45: Tetrapylon Caddesi. Aslan bazi formunda oluk ağızı, sağdaki parça (sağ parça inv. 19-13, sol parça inv. 16-58)

Resim 46: Tetrapylon Caddesi'nde çalışmalar esnasında, kuzeyden görünüm (2019).

Resim 47: Tetrapylon Caddesi, kuzeyden görünüm.

Resim 48: Karanlık Çağ Kompleksi (2019).

Resim 49: Tetrapylon Caddesi üzerindeki Karanlık Çağ Kompleksi, kuzey yön sağdadır (2019).

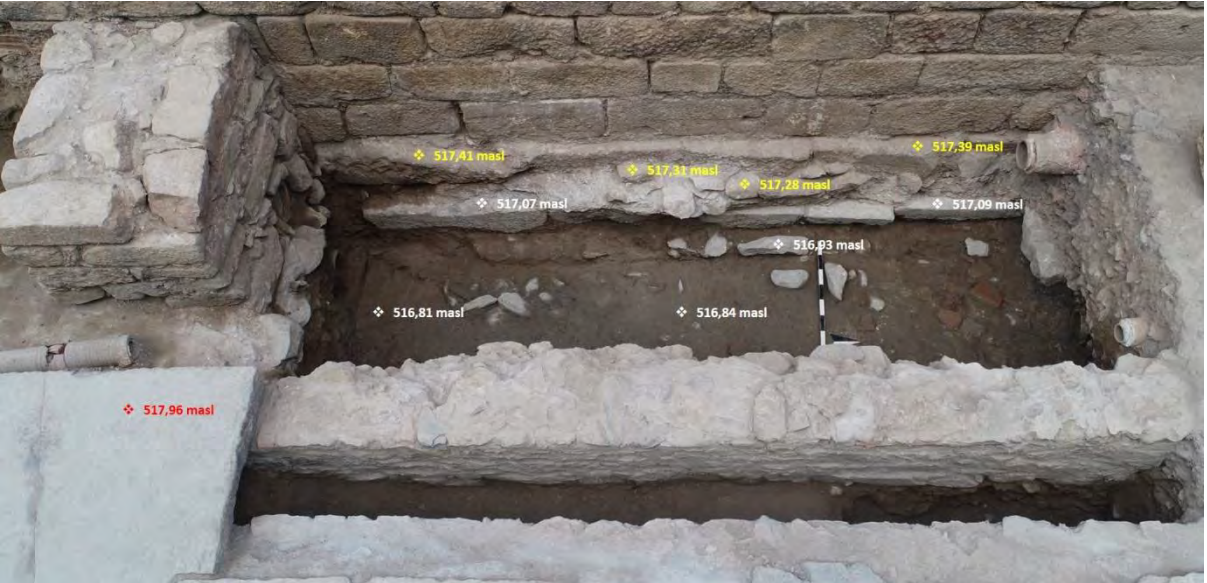
Resim 50: Tetrapylon Caddesi'nin batısındaki Karanlık Çağ Kompleksi, caddenin doğusundan görünüm, kuzey yön sağdadır (2019).

Resim 51: Tetrapylon Caddesi. Doğu revağının üst katına ait duvar mozaïği parçaları, Nave 19.4'ten.

Resim 52: Tetrapylon Caddesi. Nave 19.3, doğu duvarı arkasındaki konutun mermer döşemeli girişi (2019).

Resim 53: Tetrapylon Caddesi. Nişli Yapı önündeki sondaj. Deniz seviyesinden mutlak yükseklikler. Beyaz = Erken İmparatorluk dönemi. Sarı = 4.-5. yy. Kırmızı = 6. yy. Kuzey yön sağ taraftadır (2019).

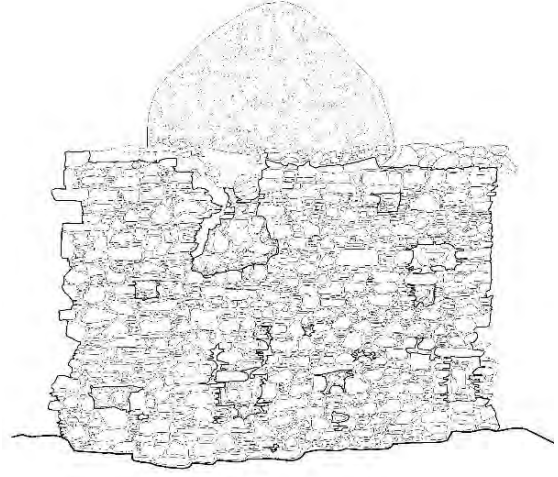
Resim 54: Tetrapylon Caddesi. Sondaj 1 ve kuzeye doğru uzantıları (Sondaj 4), kuzey yön sağ taraftadır (2019).

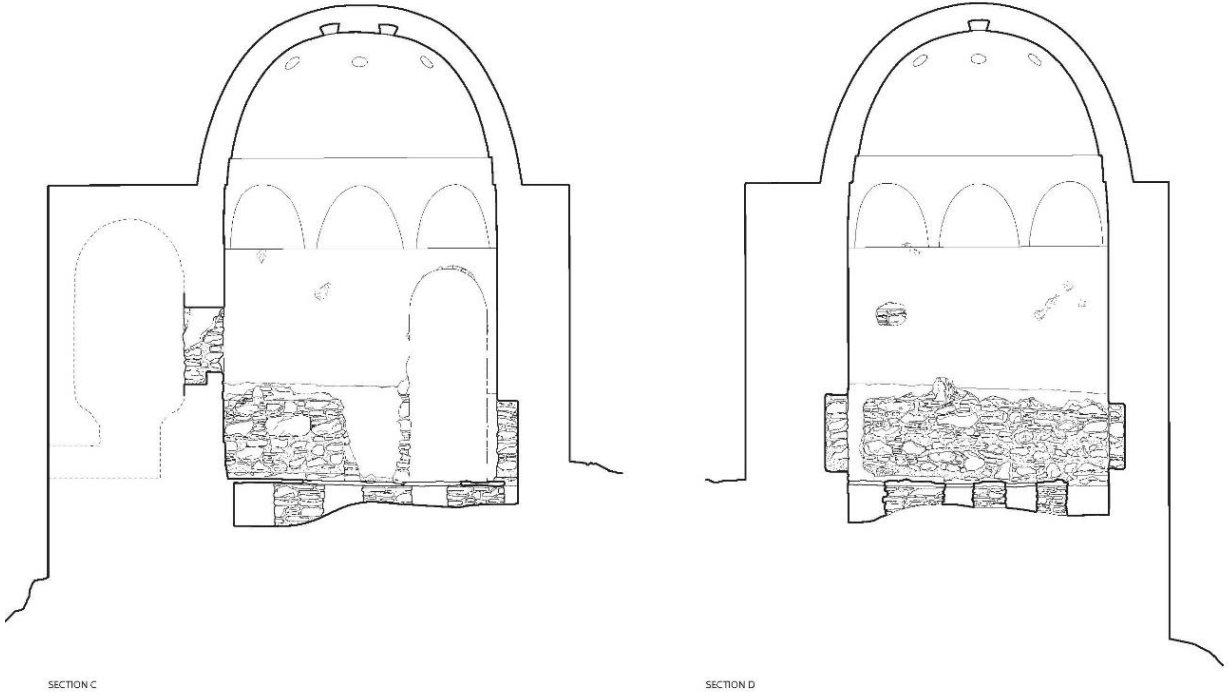
Resim 55: Tetrapylon Caddesi kuzeyden görünüm (2019).

Resim 56: Pekmez Tepe üzerindeki Osmanlı Hamamı, mimari belgeleme (2019).

Resim 57a-b: Pekmez Tepe üzerindeki Osmanlı Hamamı, mimari belgeleme, kuzey cephe (2019).

Resim 58: Pekmez Tepe üzerindeki Osmanlı Hamamı, mimari belgeleme, kesitler (2019).

Resim 59: Sebasteion Propylon'un batıdan görünümü, 3D dijital rekonstrüksiyon (2019).

Resim 60: Sebasteion Tapınağı ile Güney ve Kuzey Yapılar, batıdan görünüm, 3D dijital rekonstrüksiyon (2019).

Resim 61: Tetrasyon Caddesi'nden pencere camı parçaları (2019).

Resim 62: Seramik, araştırma ve belgeleme (2019).

Resim 63a-b: Erken 4. yüzyıl valisine ait heykel kaidesinin, Kuzey Temenos Evi'nde bulunan alt bölümünün üzerine yerleştirilmesi (2019).

Resim 64: Hadrian Hamamı'na ait aslan konsolunun iki kolosal parçasını birleştirme anı (2019).

Resim 65: Hadrian Hamamı'na ait aslan konsolunun iki kolosal parçasının birleştirilmiş hali (2019).

Resim 66: Yontu alıştırma parçası (yüzey, 2019).

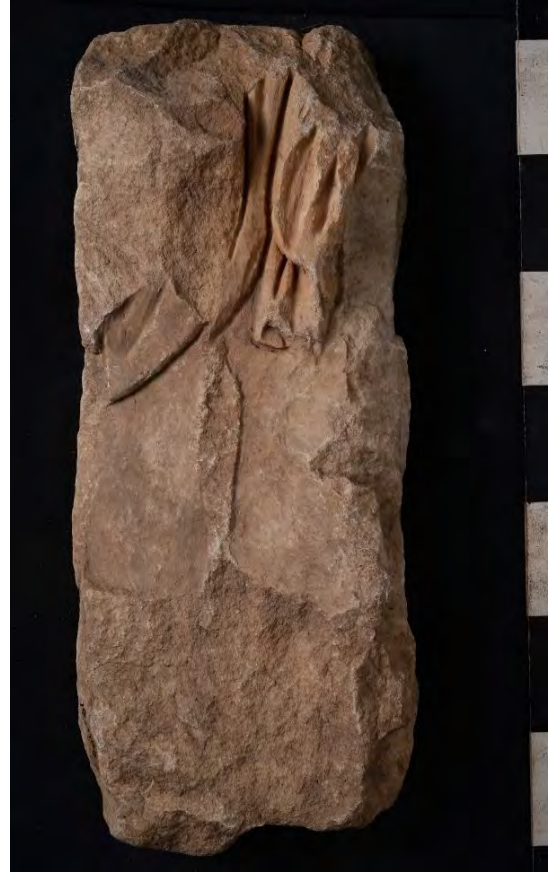
Resim 67: Zırlı heykelin üst kol parçası (inv. 19-06).

Resim 68a-b: Tetrasyon Caddesi kuzey tarafta ele geçen başsız geç antik çağ kadın büstü parçası (inv. 19-75).

Resim 69: Silenus maskesi (inv. 19-60).

Resim 70: Sebasteion'a (?) ait kabartma parçası (inv. 19-86).

Resim 71a-b: Heykel parçaları, inv. 18-12 (sol) ve inv. 18-95 (sağ), Sebasteion Propylon'u önündeki su kanalından ele geçişlerdir, 2019'da harç tabakaları temizlenmiştir.

Resim 72: Sebasteion Propylonu'nun önündeki kanalda ele geçen, miğfer destekli kolosal boyutlardaki erkek figürünün plinthusu (inv. 18-87) ve 2019'da eklenen yeni parçalar - sağ ayağın ön kısmı ve destek (inv. 87-446), sol alt bacak (inv. 18-88) ve arkada elbise drapeleri (inv. 18-89)

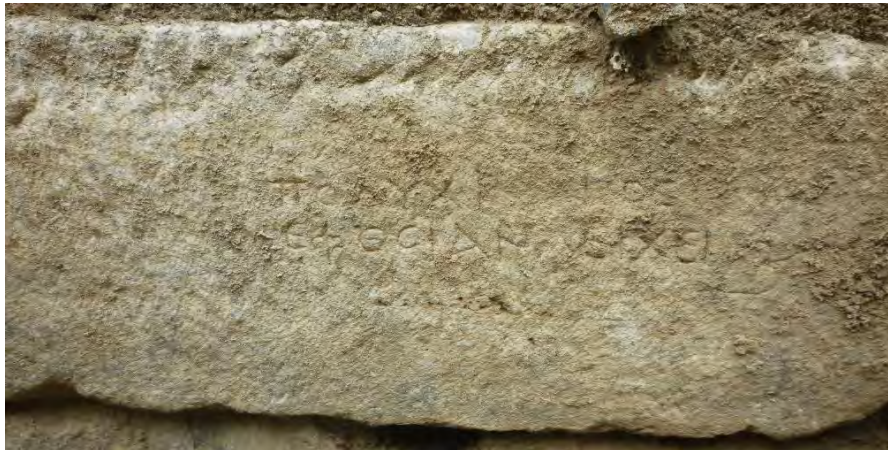
Resim 73: Dionysios'un 'dinleyen tanrıçaya' (Nemesis) yaptığı adak (inv. 19-04, I 19.06), MS 3. yüzyıl.

Resim 74: Epaphroditos tarafından adanmış yazıt (inv. 19-148, I 19-07), MS 1. yüzyıl.

Resim 75: Diocletianus Fiyat Fermanı parçası (inv. 19-08, I 19.02), MS 301.

Resim 76: Tetrasyon Caddesi batı duvarından graffito - 'Polychronios Ephesuslu (kadına) sahip oldu' (I 19.14).

Resim 77: Aphrodisias Müzesi'nde Roma dönemi heykelleri üzerine seminer (2019).

Resim 78: Yakın çevrede yaşayan çocuklar için düzenlenen arkeoloji atölyesi (2019).

Resim 79: Sebasteion kompleksine inen yeni rampa (2019).

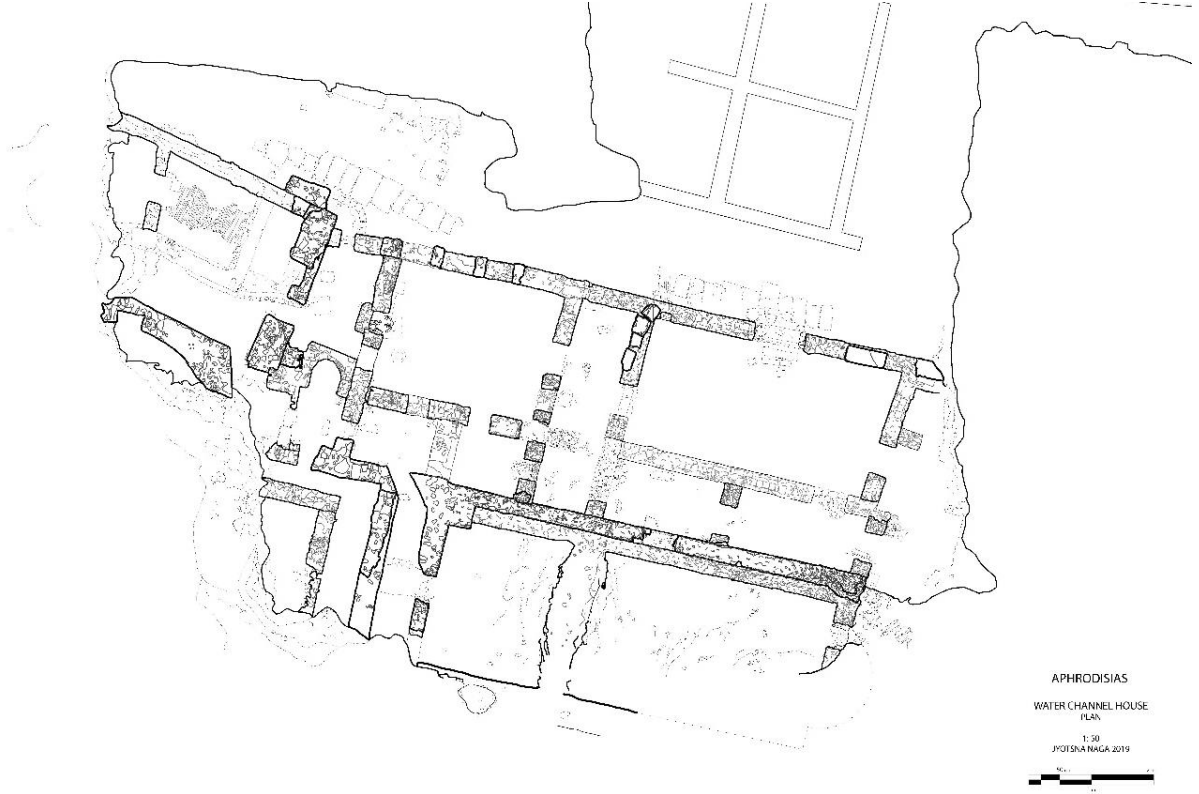
Resim 80: Sebasteion Kuzey Yapı'nın batı ucuna ait, bütünüyle korunagelen arşitrav frizi. Konservasyon sonrası Kuzey Yapı'nın batı podyumu üzerine yerleştirilmiştir (2019).

Resim 81: Güney Agora / Palmiye Parki'nda havuz ile kuzey stoa arasındaki ağaç dikim çukurlarının toprakla kapatılmış hali (2019).

Resim 82: Lahit ve mermer ocakları hakkında iki yeni bilgi panosunun yerleştirilmesi (2019).

Resim 83: Kybele Evi, yeni vaziyet planı (2019).

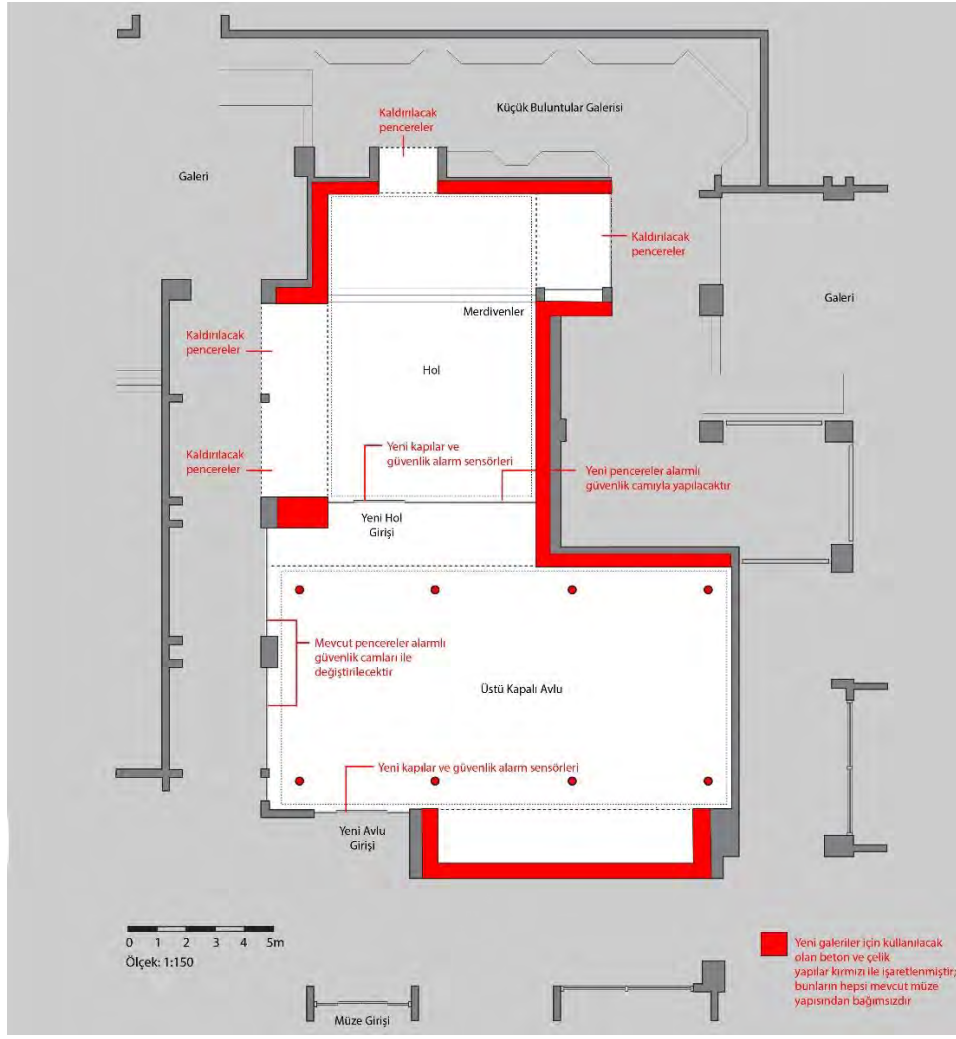
Resim 84: Kybele Evi, temizlik sonrası, güneybatıdan görünüm (2019).

Resim 85: Aphrodisias Müze avlusu, heykeller çıkarıldıktan sonra (2019).

Resim 86: Müze avlusundan kolosal kadın heykelinin çıkarılması (2019).

Resim 87: Mevcut avlu içerisindeki yeni müze salonlarının tasarım çizimleri, Harry Mark (2019).

Resim 88: Harry Mark tarafından tasarlanan üzeri örtülü iç avlunun sanatçı canlandırması (2019).

Resim 89a-b: Trevor Proudfoot, heykeltıraş ve konservatör (1954-2019).

Resim 90: Tetrapylon'da Aphrodisias ekibi, 2019.